

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Veronika Janů

Mravnostní kriminalita a její prevence

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: **doc. JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.**

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 8. 2. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 157 866 znaků včetně mezer.

Veronika Janů

V Praze dne 8. 2. 2024

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat doc. JUDr. Lukáši Bohuslavovi, PhD. za odborné rady při vedení této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, partnerovi a přátelům za veškerou podporu a trpělivost při studiu.

Obsah

Úvod	6
1. Mravnostní kriminalita	8
1.1. Pojem morálka	9
1.2. Kategorizace mravnostní kriminality	10
2. Úprava v české republice	13
3. Mezinárodní úprava	15
3.1. OSN.....	15
3.2. Evropská unie.....	15
3.3. Rada evropy	17
3.3.1. Istanbulská úmluva a její ratifikace.....	18
4. Trestné činy směřující proti svobodě rozhodování v pohlavních vztazích	24
4.1. Znásilnění.....	24
4.2. Sexuální nátlak	30
5. Trestné činy ohrožující zdravý vývoj dítěte	33
5.1. Svádění k pohlavnímu styku	33
5.2. Pohlavní zneužití.....	35
5.3. Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí	36
5.4. Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií	39
6. Trestné činy směřující proti zásadám morálky v pohlavních vztazích	42
6.1. Soulož mezi příbuznými	42
6.2. Kuplířství	44
6.3. Obchodování s lidmi	45
6.4. Šíření pornografie.....	47
7. Pachatel a oběť	51
7.1. Pachatel	54
7.1.1. Sexuální deviace.....	54
7.2. Oběť	59
7.2.1. Zvlášť zranitelná oběť	59
8. Prevence	62
8.1. Prevence mravnostní kriminality	66
8.2. Policejní statistiky	66
8.3. Proč je vysoká latence u sexuálních TČ?.....	69
Závěr	71

Seznam použitých zkratk	74
Seznam použitých zdrojů	75
Abstrakt	81
Klíčová slova	81
Abstract	82
Key words	82

Úvod

Mravnostní kriminalita patří mezi jednu z nejzávažnějších kriminalit už jen z toho důvodu, jak velký má dopad na oběti a často i na osoby oběti blízké, přestože tvořila pouhých 2 % celkové registrované kriminality za uplynulý rok. Právě traumatické a celoživotní následky této kriminality byly hlavním důvodem, proč jsem si téma mravnostní kriminality a její prevence vybrala. Sexuálně motivovaná kriminalita je stále velkým tabu ve společnosti, oběti se o svých traumatizujících zážitcích nechtějí svěřit, společnost často není připravena o jejich zážitcích slyšet. Prevence těchto trestných činů a hlavně ochrana obětí jsou důležitými součástmi této práce, neboť jsou tato témata v dnešní době velice aktuální.

Jako cíle své diplomové práce jsem si zvolila jednak zorientování se v problematice mravnostní kriminality a její hlubší pochopení, jednak jsem se snažila i o podání uceleného přehledu. Dalším cílem práce je překonání stereotypů a zboření mýtů převážně v souvislosti s TČ znásilnění, ve vztahu k pachateli a obětím mravnostní kriminality, a také v souvislosti s kontroverzní mezinárodní smlouvou známou jako Istanbulská úmluva. Pokud jde o TČ znásilnění, jako poslední cíl jsem si vybrala analýzu definice tohoto TČ a její porovnání s připravovanou legislativní změnou.

Tato diplomová práce je složena z osmi hlavních kapitol a většina z nich obsahuje další podkapitoly. V první kapitole se zaměřuji na obecnou definici kriminality a mravnostní kriminality, v rámci ní dále definuji nejdůležitější pojmy, které se prolínají v celé práci, jako je pojem kriminality nebo morálky. Na závěr uvádím několik možných kategorizací mravnostní kriminality, ze kterých si vybírám jednu, která bude následně sloužit pro úkoly této práce v dalších kapitolách.

V rámci druhé a třetí kapitoly se zaměřuji na právní úpravu mravnostní kriminality v České republice i v rámci mezinárodní úpravy. Kapitola druhá je zaměřena na úpravu v rámci českého právního řádu od ústavních zákonů až po podzákoné předpisy s důrazem na trestní zákoník. Třetí kapitola je dále rozdělena do tří podkapitol, v rámci kterých probírám detailněji nejdůležitější právní dokumenty týkající se problematiky mravnostní kriminality v rámci OSN, Evropské unie a Rady Evropy, kde v rámci kapitoly o úpravě Rady Evropy se detailněji zabývám problematikou ratifikace Istanbulské úmluvy, s důrazem na snahu překonat mýty týkající se této úmluvy.

Kapitoly čtyři až šest obsahují rozbor jednotlivých vybraných TČ podle rozdělení, které jsem zvolila v kapitole první. Kapitola čtyři obsahuje TČ směřující proti svobodě rozhodování v pohlavních vztazích, v rámci níž se zaměřuji na TČ znásilnění a sexuálního nátlaku, kdy v rámci

kapitoly o TČ znásilnění polemizují o možné rekodifikaci SP TČ tak, jak má být projednána. Kapitola pět se zaměřuje na TČ ohrožující zdravý vývoj dítěte, jako je TČ svádění k pohlavnímu styku, pohlavní zneužití, prostituce ohrožující mravní vývoj dětí a konečně problematika výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií. Konečně kapitola šestá hovoří o TČ, které směřují proti zásadám morálky v pohlavních vztazích, zejména TČ soulože mezi příbuznými, kuplířství, obchodování s lidmi s důrazem na zneužití oběti k sexuálním činům a TČ šíření pornografie.

Sedmá kapitola se zabývá pachatelem a obětí mravnostní kriminality. V rámci sekce věnované pachateli se zaměřuji na typologii pachatele a dále dávám důraz na sexuální deviace některých pachatelů. Sekce věnovaná obětem se také zabývá typologií, tentokrát oběti s důrazem na zvláštní práva tzv. zvláště zranitelných obětí.

Poslední osmá kapitola se zabývá prevencí, a to jak v obecném smyslu, tak se zaměřením na mravnostní kriminalitu. Dále probírám policejní statistiky, zveřejněné nejen za poslední rok, a hlouběji se zabývám vysokou latencí sexuálních TČ.

V rámci své diplomové práce vycházím zejména z dostupných platných učebnic trestního práva a kriminologie. K vysvětlení pojmů v rámci kapitol analyzujících jednotlivé TČ využívám hojně nejaktuálnější komentář k TZ, jakož i judikaturu převážně Nejvyššího soudu. Konečně vycházím i z odborných článků a internetových zdrojů.

1. Mravnostní kriminalita

Na úvod této diplomové práce je zcela nezbytné definovat základní pojmy, které se k tématu práce zásadně a neodmyslitelně pojí, zejména pojmy jako *morálka* a *kriminalita*. Tyto pojmy nám dále umožní se hlouběji ponořit do daného tématu a lépe jej pochopit.

Kriminalita jako taková je jedním z předmětů (vedle pachatele, oběti nebo prevence), které zkoumá kriminologie¹. Chápat ji lze v juristickém a sociologickém pojetí. Podle juristického pojetí kriminality je zločinem právě to, co za zločin prohlásí zákonodárce², tj. zločinnost se v tomto případě kryje se zvláštní částí TZ. Její výhodou je právě její určitost. Sociologické pojetí oproti tomu zkoumá sociálně patologické jevy, které obecně s trestnou činností souvisejí a mají též charakter jedné z příčin trestnosti.³ Těmi může být alkoholismus, prostituce nebo užívání návykových látek. Podle sociologického pojetí jsou tak součástí kriminality také jednání, která nejsou trestním právem postihována.

K bližšímu pochopení pojmu „*kriminalita*“ je třeba si uvědomit, že v sobě skrývá mnoho prvků, mezi nimiž existují vazby, a jedná se tak o hromadný jev. **Rozsah** kriminality nám dovoluje popsat stav kriminality, tedy údaj o počtu trestných činů, ke kterým za určitý časový úsek (měsíc, rok) došlo na určitém území (obec, kraj, Česká republika). S ohledem na různorodé demografické rozložení v rámci České republiky je třeba rozsah kriminality více přiblížit **úrovni** kriminality, tj. pomocí indexu lépe definovat relativní velikost výskytu určité kriminality na daném území. Index je vyjadřován nejčastěji na 10 000 nebo 100 000 obyvatel, kdy dále je možné vyjádřit tzv. čistý index, který počítá pouze s trestnými činy spáchanými osobami trestně odpovědnými (tj. po dovršení 15 let), nebo hrubý index, jenž započítává i kriminalitu spáchanou trestně neodpovědnými. **Struktura** kriminality bere v potaz další znaky, jako je např. věk, pohlaví či vzdělání pachatele či oběti. **Dynamika** kriminality poté ukazuje vývoj kriminality v průběhu určitého časového období. Tato může mít vzestupnou či stoupající tendenci nebo stagnovat.⁴

Ideálním stavem by byla situace, kdy bychom věděli o veškeré kriminalitě, ke které na našem území došlo. Takový stav je bohužel s ohledem na další faktory nereálný. Z tohoto

¹ Pojem kriminologie pochází z latinského slova pro zločin „*crimen*“ a řeckého slova pro vědu či nauku „*logos*“. Nejobecnější definicí kriminologie tak je nauka o zločinu.

² Srov. ustanovení § 13 odst. 1 TZ

³ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 24.

⁴ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 32–34.

důvodu se rozlišuje mezi **registrovanou** kriminalitou, která obsahuje tu část kriminality, kterou orgány činné v trestním řízení odhalily (ať již vlastní činností, na základě oznámení nebo jinak), a dále kriminalitou **latentní**. Latentní neboli tzv. skrytá kriminalita je rozdílem mezi skutečnou a registrovanou kriminalitou.⁵ Již z výše uvedeného vyplývá, že cílem nejen policejních orgánů je dosáhnout co nejnižší latence a co nejvíce se tak přiblížit skutečné kriminalitě.

Mravnostní kriminalita, na kterou je tato diplomová práce zaměřena, je takový druh kriminality, který se vztahuje k pojmům, jako jsou mravnost, morálka a pohlavní pud. Společenské hodnoty spojené s mravností a morálkou jsou pachatelem ohrožovány či porušovány často právě za účelem ukojení pohlavního pudu.

Chmelík, jehož definici jsem si pro účely diplomové práce zvolila jako mně osobně nejbližší, mravnostní kriminalitu chápe jako „*skupinu trestných činů, jejichž typickým obsahem je protiprávní zasahování do sféry svobodného rozhodování o pohlavním styku, mravního a tělesného vývoje*“.⁶ Jedná se tedy o okruh protiprávních jednání, která jsou v rozporu s tím, co společnost považuje za mravné či morální.⁷

1.1. Pojem morálka

Základními a velice zásadními pojmy pro pochopení celé problematiky mravnostní kriminality je pojem morálka, respektive mravní jednání.

Pro úplnost lze uvést, že mezi pojmy morálka a mravnost lze ve své podstatě v současné době postavit rovnítko. Slovo morálka totiž pochází z latinského „*moralis*“, které se do češtiny překládá jako mrav. Etymologický základ obou slov je tak stejný, pojem mravnost je používán spíše ve starší literatuře. Z tohoto důvodu budou oba pojmy v následující práci používány zaměnitelně.

Morálka je úzce spjata s celospolečenskou náladou, kulturními zvyky dané společnosti a jejím historickým vývojem. Lze tedy dospět k závěru, že názor na to, co je morální nebo zda je jednání mravní, se mění jak časem, tak místem. Ke stejnému názoru dospěl i Chmelík, který uvádí,

⁵ JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Teoretik. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2. s. 231.

⁶ CHMELÍK, J. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8739-6. s. 15

⁷ JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Teoretik. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2. s. 329.

že morálka je „*historicky a kulturně podmíněný soubor hodnotících soudů, zvyků, názorů, ideálů a pravidel, jimiž se lidé řídí ve svém jednání.*“⁸

Právo a morálka jsou dva odlišné systémy, které se však do jisté míry vzájemně propojují. Na rozdíl od práva dodržování a kontrolu morálky neprovádí nezávislé státní orgány (soudy), avšak jsou spíše souzeny či hodnoceny právě veřejností nebo společenským tlakem. Již ze skutečnosti, že u právních norem lze počítat s přímým vynucením ze strany státní moci, na rozdíl od norem morálních, lze usoudit, že morální normy budou obsahovat širší okruh vztahů než normy právní. Není však pravidlem, že všechny právní normy jsou zároveň podmnožinou morálních norem. Tuto ideu potvrzuje nejen velké množství morálních norem, které nejsou v právním řádu nijak upraveny (a tedy je nelze státní mocí vynutit), ale také velká škála právních norem, jež v sobě neskrývají žádný morální základ.

Vzhledem k tomu, že mravní názory společnosti se v průběhu let vyvíjejí, reflektuje toto i právní úprava, která některé dříve trestné činy dekriminalizuje (jejich spáchání již není podle českého právního řádu trestné), v jiných případech naopak přitvrzuje a často s přihlédnutím k evropské úpravě dochází k harmonizaci českého právního řádu s právem Evropské Unie, přitom největší důraz je kladen na ochranu dětí, obětí násilných trestných činů a obětí sexuálně motivovaných trestných činů, kterými jsou nejčastěji právě děti a také ženy.

1.2. Kategorizace mravnostní kriminality

Mravnostní kriminalitu lze dělit do několika kategorií.

Podle předmětu ochrany neboli ohroženého objektu, tedy dělení, které jsem si pro účely této diplomové práce zvolila jako hlavní, dělíme mravnostní kriminalitu bez ohledu na pohlaví oběti na:

1. **TČ zasahující do svobody v rozhodování v pohlavních vztazích** – znásilnění (§ 185 TZ), sexuální nátlak (§ 186 TZ), některé formy pohlavního zneužití (§ 187 TZ);
2. **TČ ohrožující mravní vývoj dítěte** – pohlavní zneužití (§ 187 TZ), prostituce ohrožující mravní vývoj dítěte (§ 190 TZ), výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192 TZ), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ), účast na pornografickém představení (§ 193a TZ), navazování nedovolených kontaktů

⁸ JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Teoretik. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2. s. 329.

s dítětem (§ 193b TZ), ohrožování výchovy dítěte (§ 201 TZ), svádění k pohlavnímu styku (§ 202 TZ); a

3. **TČ zasahující do dobrých mravů v pohlavních vztazích** – obchodování s lidmi (§ 168 TZ), soulož mezi příbuznými (§ 188 TZ), kuplířství (§ 189 TZ), šíření pornografie (§ 191 TZ).⁹

Tomuto dělení dále odpovídají kapitoly 4., 5. a 6., na kterých demonstrují jednotlivé TČ spadající pod mravnostní kriminalitu.

Dalším možným rozdělením je dělení mravnostní kriminality podle vztahu mezi pachatelem a obětí:

1. **Mravnostní TČ páchané mezi dospělými**

Pachatelem i obětí je osoba starší 18 let. Typicky dochází k použití násilí, pohrůžce bezprostředního násilí nebo uvedení oběti do stavu bezbrannosti. Mezi pachatelem a obětí může existovat nějaký vztah, kterého pachatel využije.

Zvláštěností je, že velká část těchto TČ (vyjma TČ znásilnění) je páchána organizovaně, tj. organizovanou zločineckou skupinou, kdy často jsou tyto TČ prostředkem nezákonného výtěžku, tedy motivem k trestné činnosti není ukájení sexuálního pudu.

2. **Mravnostní TČ páchané mezi dětmi**

Pachatel i oběť jsou mladší 18 let, typicky oběť je mladší 15 let. Obvyklá je citová vazba a k pohlavnímu styku dochází často po vzájemné dohodě nebo po požití alkoholu, tedy nebývá použito násilí.

3. **Mravnostní TČ páchané na dětech**

Obětí je osoba mladší 18 let, zatímco pachatelem je osoba starší 18 let. Tato trestná činnost mívá velký dopad na psychický i fyzický vývoj dítěte. Ke spáchání je stejně jako u TČ spáchaných mezi dospělými často použito násilí či bezprostřední pohrůžka násilí.

Pachatelem je často osoba, která trpí určitou formou sexuální deviace a tyto činy též páchá opakovaně.¹⁰ Pachatelé také zneužívají fyzické a často i psychické slabosti obětí. Oběť bývá na pachateli nějakým způsobem závislá (např. učitel

⁹ CHMELÍK, J. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8739-6. s. 19

¹⁰ CHMELÍK, J. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8739-6. s. 23–24.

a žák, rodič a dítě, osoba svěřená do péče a osoba, které bylo dítě do péče svěřeno apod.) nebo mezi nimi existuje nějaký vztah. U mladších obětí si pachatel získává jejich důvěru poskytováním různých darů či pamlsků, případně k dosažení svého cíle používá lsti.^{11,12}

Třetím možným způsobem, jak dělit mravnostní kriminalitu, je velice obecné dělení na **sexuální TČ** a **TČ spojené s prostitucí**.¹³ U sexuálních TČ dochází k ukájení sexuálních potřeb způsobem, který je v rozporu se zákonem. Jedná se zejména o TČ dle Hlavy III. TZ, případně jiné TČ, kde je motiv TČ sexuálního rázu. Slovní spojení „*spojené s prostitucí*“ je při tomto rozdělení vybráno zcela úmyslně, a to z důvodu, že prostituce jako taková není v České republice za současné úpravy trestná (viz kapitola 6.2.), a lze tedy postihovat pouze jevy, které prostituci samotnou doprovázejí.

¹¹ CHMELÍK, J. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8739-6. s. 19-21.

¹² MUSIL, J., Z. KONRÁD aj. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Beckovy mezioborové učebnice. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9. s. 461–463.

¹³ NOVOTNÝ, O. a J. ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8. s. 310–311.

2. Úprava v České republice

Mravnostní kriminalita je v právním řádu České republiky upravena již na úrovni ústavního pořádku, byť ne explicitně ve vztahu konkrétně k této problematice.

Hierarchicky nejdůležitějšími předpisy českého právního řádu jsou **Ústava** a **Listina základních práv a svobod**. Zatímco Ústava je pro mravnostní kriminalitu důležitá převážně pro čl. 10 zakotvující aplikační přednost mezinárodních smluv, tj. i mezinárodních smluv týkajících se problematiky mravnostní kriminality, u LZPS je zcela jistě důležitá hlava II., oddíl první, obsahující základní lidská práva a svobody. Za zmínku stojí úprava nedotknutelnosti osoby (čl. 7 LZPS), osobní svobody (čl. 8 LZPS) a ochrany osobnosti (čl. 10 LZPS). Tyto objekty, které jsou dále chráněny v rámci jednotlivých TČ, jsou tak upraveny již na ústavní úrovni, kdy těchto práv se lze domáhat nejen na území České republiky, jak bude popsáno níže.

Hlavními prameny, které v České republice upravují problematiku mravnostní kriminality, jsou převážně předpisy trestněprávní. Nejdůležitějším z nich je zcela jistě **TZ**, převážně potom jeho zvláštní část, zejména hlavy II., III. a IV.

Pod mravnostní TČ, a tedy i pod mravnostní kriminalitu, můžeme podřadit velkou škálu TČ, které český právní řád rozeznává. Mezi typické příklady TČ, které pod mravnostní kriminalitu lze zařadit, jsou TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti obsažené v hlavě III. zvláštní části TZ. Kromě těchto sem lze zařadit i některé TČ z hlavy II., týkající se ochrany svobody, jako je obchodování s lidmi (§ 168 TZ), případně TČ z hlavy IV., týkající se řádné výchovy dětí, jako je TČ svádění k pohlavnímu styku (§ 202 TZ).

Zvláštní část TZ je dělena do celkem 13 hlav podle toho, jak významné jsou společenské zájmy v té které hlavě chráněné, kdy oproti Starému TZ se přijetím TZ dostávají do popředí základní lidská práva a svobody korelující s články LZPS zmíněnými výše.¹⁴ Skutečnost, že zájmy a objekty chráněné v rámci mravnostní kriminality jsou jedny z nejdůležitějších, potvrzuje fakt, že většina mravnostních TČ je upravena hned v hlavě III. (respektive II. nebo IV.) a je jim tak kladen velký důraz.

Kromě TZ, který upravuje převážnou část trestního práva hmotného, stojí za zmínku i zákony upravující trestní odpovědnost mladistvých (**ZSM**) a právnických osob (**TOPO**), které spolu s TZ tvoří trestní zákony ve smyslu ustanovení § 110 TZ. Mezi další zákony, o něž se mravnostní kriminalita opírá, patří **trestní řád**, který je hlavním právním pramenem upravujícím

¹⁴ Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz.

trestní právo procesní nebo **ZOTČ**, který se zabývá problematikou obětí TČ, tedy i obětí mravnostní kriminality.

Přestože mravnostní kriminalita je z drtivé většiny upravena trestně právními předpisy, nesmím opomenout i úpravu z jiných právních odvětví, která se mravnostní kriminality dotýkají, zejména z oblasti práva správního. Jako příklad uvedu zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), který upravuje samostatnou působnost obce. Obec může **obecně závaznou vyhláškou** stanovit, které činnosti, jež by mohly mimo jiné narušit veřejný pořádek v obci nebo být v rozporu s dobrými mravy, lze vykonávat pouze na místech a v čase obecně závaznou vyhláškou určených, nebo stanovit, že na některých veřejných prostranstvích v obci jsou takové činnosti zakázány.¹⁵ Takto lze například na lokální úrovni regulovat hlučné činnosti, užívání zábavní pyrotechniky nebo konzumaci alkoholických nápojů. Pro účely této práce je však důležitější rozpor s dobrými mravy, kdy tímto ustanovením zákona lze také např. zakázat prostituci na určitých místech v obci, případně i na celém území obce.¹⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že mravnostní kriminalita pokrývá celou „pyramidu“ právních norem, od Ústavy až po prováděcí předpisy. Jedním příkladem za vše může být ve vztahu k obětem TČ **vyhláška** č. 119/2013 Sb., o standardech kvality poskytovaných služeb podle zákona o obětech trestných činů.

¹⁵ Ustanovení § 10 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 69/04

3. Mezinárodní úprava

Mravnostní kriminalita je problematika, která se však netýká pouze České republiky, nýbrž je upravena i na mezinárodní úrovni.

Jak již bylo zmíněno výše, čl. 10 Ústavy zakotvuje aplikační přednost mezinárodních smluv. Ne však všech smluv. Toto pravidlo o aplikační přednosti se vztahuje pouze na ty vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána. Aplikační pravidlo se i přesto vztahuje na širokou škálu mezinárodních smluv, avšak já se níže zaměřím pouze na ty mezinárodní smlouvy a další mezinárodní dokumenty, které se týkají problematiky mravnostní kriminality.

3.1. OSN

Organizace spojených národů, nebo zkráceně též OSN, je mezinárodní organizace, mezi jejíž hlavní cíle patří mimo jiné i dodržování lidských práv a základních svobod. Za tímto účelem bylo od roku 1945, kdy mezinárodní organizace vznikla, přijato nepřeborné množství úmluv, směrnic a deklarácí upravujících lidská práva a základní svobody. Níže uvedu ty, které jsou podle mého názoru nejdůležitější.

Mezi nejvýznamnější dokumenty patří **Všeobecná deklarace lidských práv** z roku 1948, což je katalog obsahující výčet občanských, politických, kulturních, ekonomických a sociálních práv. Pro účely této práce jsou nejdůležitější úvodní články deklarace, zejména čl. 1 o svobodě a rovnosti co do důstojnosti a práv, čl. 2 pojednávající o diskriminaci, respektive jejím zákazu, dále čl. 3 týkající se práva na život, svobodu a osobní bezpečnost nebo čl. 12 chránící mimo jiné svévolný zásah do soukromého života.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966 svým obsahem navazuje na výše uvedenou deklaraci, kdy spolu s Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech z téhož roku tvoří ucelenější a konkrétnější katalog základních lidských práv a svobod, kde např. čl. 3 upravuje rovnost mužů a žen v požívání všech práv v tomto paktu uvedených. Částí IV. (konkrétně čl. 28–45) byl dokonce zřízen Výbor pro lidská práva a upravena jeho organizace, jakož i funkce jednotlivých členů výboru, který má dohlédnout na plnění závazků z paktu.

Pokud jde o mezinárodní úpravu týkající se dětí, nejdůležitější je **Úmluva o právech dítěte** z roku 1989 a s ní související **Opční protokol k úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí**,

dětské prostituci a dětské pornografii z roku 2000 (v České republice byl ratifikován až roku 2013). Z úmluvy stojí za zmínku čl. 34 a 35, které upravují ochranu dítěte před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání, konkrétně ochranu před sváděním nebo donucováním dětí k jakékoli nezákonné sexuální činnosti, využívání dětí k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám za účelem finančního obohacování a využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacování. Navazující opční protokol dále definuje jednotlivé pojmy z úmluvy (čl. 2 protokolu definuje pojmy „prodej dětí“, „dětská prostituce“ a „dětská pornografie“) a upravuje další opatření, která je Česká republika povinna v souvislosti s tímto přijmout.

3.2. Evropská unie

Evropská unie se v rámci své politiky snaží harmonizovat právo svých členských států. V rámci mravnostní kriminality se tato harmonizace dotýká převážně obchodování s lidmi, sexuálního zneužívání dětí a počítačové kriminality převážně ve vztahu k dětské pornografii na internetu. Vzhledem k tomu, že v rámci Evropské unie jsou v souvislosti s touto problematikou vydávána nejrůznější nařízení, směrnice nebo rozhodnutí, ta poté mají velký vliv na právní řád České republiky, kdy k novelizaci TZ (jakož i jiných trestněprávních předpisů) dochází často právě za účelem implementace těchto předpisů do právního řádu České republiky.

Jedním ze základních dokumentů unitárního práva je vedle dalších smluv **Smlouva o fungování Evropské unie**. Pro účely této práce je stěžejní převážně Hlava V. smlouvy upravující prostor svobody, bezpečnosti a práva a její kapitola 4. Ta v čl. 83 odst. 1 upravuje právo Evropského parlamentu a Rady stanovit pravidla týkající se mimo jiné obchodu s lidmi a sexuálního vykořisťování žen a dětí. Tato pravidla jsou více upravena v jednotlivých směrnicih. Níže uvedu některé z nich.

Směrnice o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii¹⁷ upravuje v rámci práva Evropské unie pojmy vztahující se k této problematice, jako je „dítě“, „věk pohlavní dospělosti“, „dětská pornografie“, „dětská prostituce“ nebo „pornografické představení“¹⁸. Dále vymezuje minimální pravidla TČ v oblasti

¹⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, 02011L0093-20111217

¹⁸ čl. 2 směrnice o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii

pohlavního zneužívání a pohlavního vykořisťování dětí, dětské pornografie a navazování kontaktu s dětmi k sexuálními účelům. Na základě této směrnice byly do TZ novelizací¹⁹ přidány TČ účast na pornografickém představení (§ 193a TZ) a navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b) a do ustanovení § 192 TZ byl přidán nový odst. 2 postihující v rámci TČ výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií přístup k dětské pornografii prostřednictvím informační nebo komunikační technologie.

Další ze směrnic, jež stojí za zmínku, je **směrnice, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu**²⁰. Členské státy mají na základě této směrnice zajistit, aby se obětem trestného činu dostalo vhodných informací, podpory a ochrany a mohly se účastnit trestního řízení (čl. 1 směrnice). Upravuje zejména postupy OČTR vůči oběti TČ ve vztahu k vyšetřování TČ a dává velký důraz na podmínky jejich ochrany i ve vztahu k potenciální diskriminaci a na restorativní justici pachatelů za dobrovolného souhlasu oběti. Tato směrnice se vztahuje na oběti obecně, tedy nejen na oběti mravnostní kriminality.

3.3. Rada Evropy

Rada Evropy je mezinárodní organizace spojující 46 zemí Evropy a je nezávislá na Evropské unii. Jejím cílem je podle čl. 1 Statutu Rady Evropy²¹ „*dosazení větší jednoty mezi jejími členy za účelem ochrany uskutečňování ideálů a zásad, které jsou jejich společným dědictvím, a usnadňování jejich hospodářského a společenského rozvoje*“. Těch dosahuje pomocí uzavírání nejrůznějších dohod a smluv v rámci těchto oblastí.

Stěžejním dokumentem je **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod**, známá také pod zkráceným názvem Evropská úmluva o lidských právech, podepsaná roku 1950 (v České republice ratifikována roku 1992²²). Úmluva obsahuje podobný katalog lidských práv jako lidskoprávní dokumenty vydané OSN. Úmluva je však na rozdíl od dokumentů OSN pro členské

¹⁹ Zákon č. 141/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.

²⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, 32012L0029

²¹ Sdělení č. 123/1995 Sb., Ministerstva zahraničních věcí o přístupu České republiky ke Statutu Rady Evropy

²² Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

státy závazná. Nedodržování základních lidských práv a svobod, které z úmluvy vyplývají, může být projednáno Evropským soudem pro lidská práva sídlícím ve Štrasburku, který byl za tímto účelem zřízen roku 1959. ESLP zároveň funguje jako jakási pojistka dodržování lidských práv na území České republiky, kdy po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků (ústavní stížnost) lze za splnění dalších podmínek podat stížnost na porušování lidských práv právě k tomuto soudu.

V rámci Rady Evropy byla v roce 2001 podepsána **Úmluva o počítačové kriminalitě** (v České republice byla ratifikována v roce 2013²³). Pro účely této práce je významný zejména její čl. 9 upravující TČ související s dětskou pornografií. Článek definuje, co je myšleno „dětskou pornografií“, počítá i se znázorněním „osoby, jež se zdá být nezletilou“ a „realistickým zobrazením představujícím nezletilou osobu“, které se účastní sexuálně jednoznačného chování, jak bude popsáno v kapitole 5.4.

3.3.1. Istanbulská úmluva a její ratifikace

Jednou z nejskloňovanějších mezinárodních smluv je v poslední době Úmluva Rady Evropy o prevenci potírání násilí na ženách a domácího násilí, známá též pod názvem **Istanbulská úmluva**. Jak již napovídá její název, tato úmluva se zaměřuje na potírání a prevenci násilí páchaného na ženách, jakož i domácího násilí. Úmluva byla přijata v roce 2011. Přestože Česká republika Istanbulskou úmluvu v roce 2016 podepsala (jako jedna z posledních zemí EU), do dnešního dne nebyla ratifikována, čímž se liší od dokumentů uvedených výše, a její ratifikace je v právním, politickém i veřejném životě velice kontroverzním tématem.

Cílem úmluvy je ochrana žen před všemi formami násilí včetně její prevence, eliminace diskriminace žen a podpora zrovnoprávnění mužů a žen, zavedení opatření pro ochranu a pomoc obětem, podpora mezinárodní spolupráce v této oblasti a podpora a pomoc organizacím v této problematice,²⁴ tedy komplexní řešení otázky násilí.

Největší kontroverze přináší pojem „**gender**“, který je úmluvou definován jako „*společensky ustavená role, chování, aktivity a atributy, jež daná společnost považuje za náležité pro ženy a muže.*“²⁵ Slovo gender by se sice do českého jazyka přeložilo jako „pohlaví“, avšak je třeba rozlišit nejen pro účely této práce tzv. sociální pohlaví, které představuje právě slovo gender

²³ Sdělení č. 104/2013 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o počítačové kriminalitě

²⁴ Čl. 1 Istanbulské úmluvy

²⁵ Čl. 3 písm. c) Istanbulské úmluvy

a pohlaví biologické. Úmluvu dále protíná tzv. genderově podmíněné násilí vůči ženám, tj. „*násilí, jež je zaměřeno na ženu proto, že je žena, anebo násilí, jemuž jsou vystaveny především ženy.*“²⁶ Slovo gender má navíc dlouholetou tradici např. v sociologii a nejedná se tak o žádnou novinku.²⁷ Sociální pohlaví pouze pomáhá lépe poukázat na to, že ve společnosti existují společenské nerovnosti, která jsou ovlivňována sociálně konstruovanými očekáváními, nikoliv důsledkem biologických dispozic člověka.²⁸

Pro upřesnění je třeba dodat, že představa, že Istanbulská úmluva se vztahuje pouze na ženy, je mylná. Přestože násilí páchané na ženách je primárním zaměřením úmluvy, jelikož drtivou většinou obětí těchto forem násilí skutečně tvoří ženy, z čl. 2 odst. 2 vyplývá, že úmluva má být uplatňována na všechny oběti domácího násilí, tedy stejnou ochranu poskytuje i mužům.

Úmluva se zaměřuje nejen na rovnost mužů a žen, zákaz diskriminace na základě pohlaví nebo genderu, ale i na diskriminaci na základě rasy, barvy pleti, jazyka, náboženského vyznání, politického či jiného přesvědčení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, narození, sexuální orientace, genderové identity, věku, zdravotního stavu, invalidity, rodinného stavu, statusu migranta nebo uprchlíka či jakéhokoli jiného postavení.²⁹

V souladu s Istanbulskou úmluvou by v případě její ratifikace bylo zapotřebí zahrnout do trestněprávních předpisů (TZ) takové TČ, které trestají fyzické násilí, stalking, psychické násilí, sexuální násilí (včetně znásilnění), vynucený sňatek, mrzačení ženského genitálu, násilný potrat a násilnou sterilizaci a sexuální obtěžování. Naštěstí Česká republika tyto TČ postihuje již nyní. Např. stalking je upraven ustanovením § 354 TZ jako nebezpečné pronásledování, mrzačení ženského genitálu, násilný potrat a násilná sterilizace by se zcela určitě daly podřadit pod těžké ublížení na zdraví ve smyslu § 145 TZ ve spojení s ustanovením § 122 TZ. Přestože vynucený sňatek není upraven v TZ, OZ v ustanovení § 656 odst. 1 počítá se svobodným a úplným souhlasným projevem vůle snoubence, v opačném případě by manželství vzniknout nemohlo. Případně by se v trestněprávní rovině dalo uvažovat o TČ vydírání (§ 175 TZ). Tato opatření týkající se definice TČ se tak spíše vyskytují v úmluvě pro země, které tyto TČ stále ve svých trestních zákonících neevidují. Změna TZ by tak byla v tomto ohledu pouze minimální.

²⁶ Čl. 3 písm. d) Istanbulské úmluvy

²⁷ Úřad vlády České republiky. *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta*. Úřad Vlády ČR: 2018. s. 5.

²⁸ *Co přinese Istanbulská úmluva a k čemu je pojem gender?* [online]. Česká ženská lobby. 2018. Dostupné z: <https://czlobby.cz/cs/zpravy/co-prinese-istanbulska-umluva-k-cemu-je-pojem-gender>. [cit. 2024-01-27].

²⁹ Čl. 4 odst. 4 Istanbulské úmluvy

Čl. 36 odst. 1 Istanbulské úmluvy upravuje případy, kdy i přes nesouhlas oběti dojde k vaginální, anální či orální penetraci sexuální povahy, jakož i k vykonání jakéhokoli jiného aktu sexuální povahy. Definice sexuálního násilí, respektive znásilnění je v rámci Istanbulské úmluvy upravena na koncepci nesouhlasu oběti, nikoliv na koncepci násilí. V České republice v současné době probíhají debaty o redefinici TČ znásilnění právě tak, že by bylo upuštěno od koncepce násilí provedeného na oběti a zaměřilo by se na absenci souhlasu oběti. O tomto se více rozepisují v kap. 4.1.

Jak již bylo řečeno, Úmluva dává velký důraz na prevenci a ochranu obětí. Některá v úmluvě zmíněná opatření Česká republika již uplatňuje, jako je například institut vykázání pachatele domácího násilí (čl. 52 Istanbulské úmluvy) a zákaz jeho vstupu do příbytku a navazování kontaktu s obětí. To zajišťuje Policie České republiky, která má kompetenci pachatele vykázat po dobu 10 dnů³⁰, tuto lhůtu následně může soud prodloužit.³¹ Ochrana se dále vztahuje i na rodiny oběti a případné svědky.³²

Monitorování naplňování Istanbulské úmluvy je svěřené nezávislému kontrolnímu mechanismu známému jako GREVIO (**Group of independent Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence**), česky Expertní skupina pro potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí), který byl ustanoven čl. 66 jako odborná skupina sestávající z 10–15 členů, a dále Výbor stran ustanovený čl. 67 jakožto orgán volící členy GREVIO. GREVIO má za úkol předkládat generálnímu tajemníkovi Rady Evropy zprávy o opatřeních, která jsou jednotlivými smluvními stranami přijata. Následně Výbor stran na základě těchto zpráv formuluje doporučení adresovaná těmto státům.

Přestože Istanbulská úmluva bývá často chválena za svůj právní text, má i přesto mnoho odpůrců, kteří poukazují na některé pasáže této úmluvy. Odpůrcům se často nelíbí prosazování „genderové ideologie“. Je však třeba poukázat, že v případě Istanbulské úmluvy se o žádnou genderovou ideologii nejedná. Důvod použití slova gender, jakož i genderově podmíněného násilí, byl již vysvětlen výše. Istanbulská úmluva se snaží o dosažení převážně společenské rovnosti mezi muži a ženami, nikoliv o smazání biologických rozdílů mezi nimi.

Dalším z důvodů, proč má Istanbulská úmluva tolik odpůrců, souvisí s výše uvedeným. Nelíbí se jim, že by „genderové ideologie“ měly být součástí formálních osnov na všech úrovních

³⁰ Ustanovení § 44 an. zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

³¹ Ustanovení § 400 an. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

³² Čl. 56 odst. 1 písm. a) Istanbulské úmluvy

vzdělávání.³³ Měly by existovat materiály k tématům, jako je rovnoprávnost žen a mužů, nestereotypní genderové role, vzájemný respekt, nenásilné řešení konfliktů v mezilidských vztazích, genderově podmíněné násilí vůči ženám a právo na osobní integritu. Vzájemný respekt, názorová snášenlivost, solidarita a důstojnost všech účastníků vzdělávání jsou jedny ze základních zásad vzdělávání, které jsou již upraveny ŠkolZ.³⁴ Materiály by měly existovat tam, kde je to vhodné, jak praví dikce úmluvy, je tedy více než zcestné předpokládat, že ratifikací dojde k povinnému zařazení „genderové ideologie“ do výuky na základních nebo i v mateřských školách a k „převýchově společnosti“, jak uvedla prezidentka Unie rodinných advokátů JUDr. Daniela Kovářová.³⁵

Kovářová (2018) dále poukázala na rizikový čl. 28 Istanbulské úmluvy upravující ohlašovací povinnost odborníků, mají-li důvodné podezření, že došlo ke spáchání závažného násilného činu anebo lze očekávat, že bude spáchán v budoucnu, podle kterého tak hrozí prolomení advokátní mlčenlivosti. Ze stejného důvodu se proti Istanbulské úmluvě vyhradila i Česká advokátní komora. Byť by jinak taková obava byla zcela na místě, dovolím si zde uvést, že ohlašovací povinnost by se s největší pravděpodobností vztahovala zejména na lékařské pracovníky, jako jsou např. psychologové nebo psychiatři, nikoliv na advokáty.

Podle některých odpůrců je ratifikace Istanbulské úmluvy navíc naprosto zbytečná. Přestože úprava násilí páchaného nejen na ženách je v českém právním řádu upravena více méně dostatečně, existují oblasti, ve kterých Česká republika poměrně pokulhává. Týká se to zejména opatření v oblasti prevence, jako je školení odborníků a jejich vzdělávání³⁶, lepší dostupnost služeb pro děti, zřízení nepřetržitých telefonních linek pomoci³⁷ nebo azylové domy pro oběti³⁸. Ratifikace Istanbulské úmluvy by mohla v těchto oblastech výrazně pomoci.

Pro ratifikaci Istanbulské úmluvy se vyjádřil Úřad vlády České republiky, který v září 2018 vydal prostřednictvím Odboru rovnosti žen a mužů brožuru³⁹ zabývající se nejčastějšími mýty

³³ Čl. 14 Istanbulské úmluvy

³⁴ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. c) ŠkolZ

³⁵ KOVÁŘOVÁ, D. *Seminář o Istanbulské úmluvě*. [online]. Bulletin-advokacie.cz. 2018. Dostupné z:

<http://www.bulletin-advokacie.cz/cak-proti-istanbulske-umluve>. [cit. 2024-01-27].

³⁶ Čl. 15 Istanbulské úmluvy

³⁷ Čl. 24 Istanbulské úmluvy

³⁸ Čl. 23 Istanbulské úmluvy

³⁹ Úřad vlády České republiky. *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta*. Úřad Vlády ČR: 2018.

a fakty, s nimiž je Istanbulská úmluva spojována. Mimo jiné předkládá statistiky na základě výsledků výzkumu Agentury EU pro základní práva, které uvádějí, že fyzické nebo sexuální násilí ze strany svého partnera v České republice zažilo 32 % žen, se sexuálním zneužíváním se setkalo 12 % žen, nebezpečné pronásledování zažilo 9 % žen a znásilnění prožilo 5 % žen. Byť od vydání brožury uběhlo více než 5 let, statistiky se v tomto příliš v čase nemění (viz kap. 8.2.). Tato čísla tím spíše upozorňují, že problematika násilí na ženách je stále velice rozšířená i v dnešní civilizované společnosti.

V roce 2019 proběhla konference Odboru rovnosti žen a mužů Úřadu vlády České republiky na téma „Evropské zkušenosti s Istanbulskou úmluvou“⁴⁰. V rámci konference vystoupila zástupkyně generální tajemnice Rady Evropy Gabriella Battaini-Drăgani, která promluvila o příkladech opatření ze zemí, které již naplňují závazky z Istanbulské úmluvy – zmínila např. linky pomoci, které jsou k dispozici nepřetržitě, veřejně financované azylové domy, zajišťování odborného vzdělávání státních zástupců a soudců nebo to, že problematika násilí na ženách a domácího násilí je zmiňována i v rámci školních osnov. Dále na konferenci vystoupila např. Ljiljana Loncar, poradkyně místopředsedy vlády pro rovnost žen a mužů ze Srbska, podle které došlo ke zvýšení hlášení případů domácího násilí v Srbsku. Ve Francii se podle vládního kancléře pro rovnost žen a mužů Martina Szcrupaka realizovalo několik kampaní na prevenci sexuálního obtěžování, například ve veřejné hromadné dopravě. Z tiskové zprávy konference tak vyplývá, že obavy z Istanbulské úmluvy, které se objevují ve veřejném mínění v České republice, se ve větší míře nenaplnují.

V České republice se mnoho let o Istanbulské úmluvě hovořilo a několikrát byl Parlament České republiky vyzván k tomu, aby se její ratifikací zabýval. Konečně v lednu 2024 došlo k hlasování senátního pléna o ratifikaci Istanbulské úmluvy. Ta nebyla schválena o pouhé dva hlasy, což pouze podtrhuje to, jak rozdílné názory na Istanbulskou úmluvu existují. Otázka Istanbulské úmluvy tak zůstává nadále otevřená.

Istanbulská úmluva vzbuzuje emoce na obou stranách, jak u jejích příznivců, tak u odpůrců. Oba tábory na ni často hledí z velice subjektivního hlediska. Bohužel ani já nejsem výjimkou. Istanbulská úmluva neobsahuje perfektní textaci. Stejně jako jiné mezinárodní smlouvy nevyřeší všechny problémy. Přesto jsem pro její ratifikaci. Přestože Česká republika problematiku

⁴⁰ TZ: *Obavy z Istanbulské úmluvy se v ostatních státech nenaplnují*. [online]. Vláda České republiky. 2019. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tiskova-zprava-obavy-z-istanbulske-umluv-se-v-ostatnich-statech-nenaplnuji-176766/>. [cit. 2024-01-27].

uvedenou Istanbulskou úmluvou již z velké části upravuje, zejména co se týče úpravy v úmluvě zmiňovaných TČ, ratifikace Istanbulské úmluvy by dle mého názoru přinesla do České republiky chybějící a potřebná opatření týkající se nejen násilí na ženách. Současné preventivní programy na pomoc obětem nejsou dokonalé a často vedou k sekundární viktimizaci obětí (viz kap. 7.2. a 8.3.). Minimálně by však vydala jasný signál, jak se tento stát k násilí na ženách staví.

4. Trestné činy směřující proti svobodě rozhodování v pohlavních vztazích

V následujících kapitolách budou detailněji přiblíženy jednotlivé TČ podle rozdělení, které jsem zvolila v kapitole 1.2.

Jako první představím TČ směřující proti svobodě rozhodování v pohlavních vztazích. Tyto TČ spojuje stejný objekt, kterým je svobodné rozhodování člověka o svém pohlavním životě.⁴¹ Obětí, tedy předmětem útoku, může být kterýkoli člověk bez rozdílu pohlaví nebo věku. Z hlediska subjektivní stránky se jedná o TČ spáchané úmyslně.

4.1. Znásilnění

Závažnější formu TČ směřujícího proti svobodě rozhodování v pohlavních vztazích představuje TČ znásilnění.

TČ znásilnění je v ustanovení § 185 odst. 1 TZ definován následovně: „*Kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti*“.

Násilím se rozumí použití fyzické síly pachatelem za účelem překonání jakkoliv vážně míněného a projeveného nesouhlasu s pohlavním stykem, případně překonání či zamezení odporu znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku.⁴² Dále Nejvyšší soud dovodil, že pro dokonání „*není nezbytné, aby poškozená osoba kladla zřejmý fyzický odpor, postačí, pokud pachateli musela být zjevná nevole této osoby s jeho jednáním*“.⁴³ Obecně vzato násilí nemusí být nevyhnutelně spojeno se vznikem újmy na zdraví, podstata tkví v přímém útoku proti tělu oběti.⁴⁴

Pohrůzkou násilí se rozumí jak pohrůzka bezprostředního násilí, tak pohrůzka násilí působící do budoucna. Tato nemusí směřovat pouze proti oběti, NS dovodil, že taková pohrůzka může směřovat např. proti blízkému příbuznému oběti,⁴⁵ případně není vyloučeno, aby pohrůzka

⁴¹ ŠÁMAL, P., T. GRÍVNA. L. BOHUSLAV, O. NOVOTNÝ, J. HERCZEG et al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788075987648. s. 709.

⁴² ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 185 [Znásilnění]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2329, marg. č. 4.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014-15

⁴⁴ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 185 [Znásilnění]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2329, marg. č. 4.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. 4 Tdo 33/2013

směřovala proti zvířeti nebo majetku, ke kterým má oběť velký citový vztah, je-li taková pohružka způsobila překonat odpor nebo nesouhlas oběti.⁴⁶

Pro správné definování **pohružky jiné těžké újmy** je nejprve zapotřebí jinou těžkou újmu definovat. Tou může být majetková újma, vážná újma na cti a dobré pověsti, dále může těžká újma směřovat k rozvratu manželství nebo rodinného života, způsobit závažné potíže v zaměstnání či v podnikání apod.⁴⁷ Za pohružku jiné těžké újmy se tak obecně považuje takové jednání, které „může vést k újmě za situace, kdy se újma jako těžká jeví objektivně a kdy napadený ji také jako těžkou újmu pociťuje“.⁴⁸ Je proto důležité při posuzování jiné těžké újmy přihlížet k osobním poměrům oběti.

Donucením k pohlavnímu styku se rozumí překonání vážně míněného (tedy nikoliv pouze předstíraného) odporu oběti.⁴⁹ V případě, že osoba po počátečním odporu nakonec dobrovolně a nepředstíraně svolí, nebude se jednat o TČ znásilnění.⁵⁰ Ovšem skutečnost, že oběť v průběhu znásilnění již neklade odpor (ať už ze strachu nebo z vyčerpanosti), neznamená automaticky svolení oběti k pohlavnímu styku. Souhlas k pohlavnímu styku či souloži musí být dobrovolný a následkem svobodné vůle. Pro donucení není relevantní, zda byla oběť donucena k pohlavnímu styku s pachatelem nebo s jinou osobou (jinou obětí).⁵¹

U TČ znásilnění je důležité správně definovat **bezbrannost**, jelikož se jedná o jeden ze způsobů, jak odlišit TČ znásilnění od TČ sexuálního nátlaku, o kterém bude řeč níže. Stavem bezbrannosti se rozumí situace, v níž je zcela vyloučeno, aby oběť jakýmkoli způsobem projevila svou vůli,⁵² případně v níž není schopna klást odpor pachatelovu jednání.⁵³ Takovou situací je

⁴⁶ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 185 [Znásilnění]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2330, marg. č. 4.

⁴⁷ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 185 [Znásilnění]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2330, marg. č. 5.

⁴⁸ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 185 [Znásilnění]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2330, marg. č. 5.

⁴⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 625.

⁵⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 709.

⁵¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. 1. 1977, sp. zn. 4 To 40/76

⁵² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 626.

⁵³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93

bezpochyby spánek, bezvědomí, působení alkoholických či omamných látek, nízký věk⁵⁴ nebo opožděný vývoj osobnosti oběti, případně i oběť, na které je prováděn lékařský zákrok, který pacientovi, resp. oběti, znemožňuje na tento reagovat⁵⁵.

Aby mohl pachatel bezbrannosti oběti zneužít, musí o této bezbrannosti vědět a využít ji k dosažení svého cíle (v tomto případě nejčastěji pohlavního styku s obětí). Pokud by pachatel sám oběť uvedl do stavu bezbrannosti, ať už lstí nebo jiným obdobným způsobem, považovalo by se takové jednání za jednání spáchané násilím ve smyslu ustanovení § 119 TZ.

Již z definice je patrné, že k dokonání tohoto TČ je zapotřebí dvou jednání – zprv násilí, pohrůžka násilí nebo pohrůžka jiné těžké újmy (alinea 1), případně zneužití bezbrannosti jiné osoby (alinea 2), zadruhé pohlavní styk. V případě, že by k pohlavnímu styku nedošlo, TČ by zůstal pouze ve stadiu pokusu podle ustanovení § 21 odst. 1 TZ. Pachatel by však mohl být odpovědný za jiný TČ, který svým jednáním i přesto spáchal, zpravidla TČ vydírání (§ 175 TZ).

Pro úplnost je však třeba říci, že jednočinný souběh TČ znásilnění s TČ ublížení na zdraví (§ 146 TZ), TČ omezování osobní svobody (§ 171 TZ) nebo TČ vydírání (§ 175 TZ) není možný, jelikož tyto TČ jsou v samotném TČ znásilnění již obsaženy, a dochází tak k faktické konzumpci těchto TČ.

Pro posouzení dokonání není důležité, zda obě jednání byla spáchána jedním a tím samym pachatelem nebo zda byl TČ spáchán dvěma spolupachateli, kdy jeden použil násilí, pohrůžku násilí nebo pohrůžku jiné těžké újmy, a pohlavní styk vykonal druhý.⁵⁶ Ke spolupachatelství postačí, „*jestliže se spolupachatel podílí alespoň na jednom z uvedených jednání*“.⁵⁷

Pohlavním stykem je rozuměn jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, jehož podstatou je fyzický kontakt směřující k ukojení sexuálního nutkání.⁵⁸ Jelikož je tento termín poměrně obsáhlý, vymezuje TZ v odst. 2 písm. a) dále situace, kdy je čin uvedený v odst. 1 spáchán souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží, které považuje za okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021

⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011

⁵⁶ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 185 [Znásilnění]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2335, marg. č. 9.

⁵⁷ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, sp. zn. Tpjf 158/80

⁵⁸ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 185 [Znásilnění]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2328, marg. č. 3.

Zatímco definice termínu **soulož** není nikterak složitá a zavádějící, kdy se jedná o spojení pohlavních orgánů muže a ženy⁵⁹, a to bez ohledu na pohlavní ukojení nebo porušení panenské brány, pod **pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží** lze podřadit velkou škálu od orálního pohlavního styku přes anální styk až po osahávání intimních částí těla (včetně intenzivnějšího osahávání přes oblečení⁶⁰). Pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží je takový pohlavní styk, který je svou závažností (z hlediska psychických i fyzických následků pro oběť) a způsobem provedení srovnatelný se souloží. Pro určení, zda se skutečně jedná o pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží podle ustanovení § 185 odst. 2 písm. a) nebo pouze o pohlavní styk podle odst. 1, tedy pro určení případného použití vyšší trestní sazby u konkrétního jednání, je často rozhodující judikatura, případně přihlídnutí ke konkrétním okolnostem případu.

Na rozdíl od jiných TČ (srov. kapitola 5) u znásilnění nezáleží na věku oběti, jak vyplývá z odst. 2 písm. b), resp. odst. 3 písm. a), podle kterého je jednou z okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby spáchání znásilnění na dítěti, resp. dítěti mladším patnácti let.

Byť se velká část široké veřejnosti domnívá, že nelze spáchat znásilnění na osobě, s níž je pachatel ve vztahu manželském, partnerském či se jedná o druhu pachatele, není tomu tak. Tzv. „*date rape*“, sestávající z anglického slova pro rande (*date*) a znásilnění (*rape*) je situace, kdy mezi pachatelem a obětí existuje blízký vztah, převážně se jedná o vztah manželský či partnerský. Na rozdíl od jiných druhů znásilnění, pro *date rape* je specifické, že možnost zahájit trestní stíhání (resp. trestnost TČ znásilnění podle odst. 1 a 2) je podmíněna poskytnutím souhlasu poškozené osoby, čímž dochází k prolomení zásady legality⁶¹ a zásady oficiality⁶².

Podmíněnost zahájení trestního stíhání souhlasem poškozeného v souvislosti s TČ znásilnění podle odst. 1 a 2 se týká pouze a jen souhlasu poškozeného, který je v době spáchání činu ve vztahu manželském, partnerském nebo je druhem pachatele. Zatímco definici manželského či partnerského vztahu není nijak složité definovat za pomoci OZ⁶³, resp. za pomoci zákona

⁵⁹ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 185 [Znásilnění]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2335, marg. č. 10.

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 775/2014-24

⁶¹ Ustanovení § 2 odst. 3 TŘ

⁶² Ustanovení § 2 odst. 4 věta první TŘ

⁶³ Srov. ustanovení § 655 až 770 OZ o uzavření manželství

o registrovaném partnerství,⁶⁴ vztah druha a družky lze charakterizovat jako takový vztah, ve kterém druhové sdílejí společnou domácnost a sdružují finanční prostředky, tj. vztah obdobný tomu manželskému, aniž by manželství bylo uzavřeno. Neexistence sdílení společné domácnosti a sdružování finančních prostředků má za následek, že takovýto vztah nelze povýšit na roveň vztahu manželskému, a to i v případě, pokud jinak poškozený a pachatel vedli příležitostný intimní život, pokud jinak nebylo možné považovat jejich vztah za rovnocenný alternativním pojmům manžela či druha.⁶⁵

Jak již bylo řečeno výše, v současné době lze znásilnění spáchat proti osobě bez ohledu na její pohlaví. Ovšem nebylo tomu tak vždy. K novelizaci ustanovení TČ znásilnění podle § 241 Starého TZ došlo až zákonem č. 144/2001 Sb., kdy až do účinnosti této novely, tj. do 30. dubna 2001, mohla být obětí TČ znásilnění pouze žena. V případě znásilnění muže (ženou i mužem) se toto jednání do té doby posuzovalo jako TČ vydírání (§ 175 TZ). Není proto překvapením, že za současné úpravy je jednočinný souběh TČ znásilnění vyloučen s TČ vydírání, kdy TČ znásilnění je ve vztahu speciality k TČ vydírání.

Na podzim roku 2023 bylo ukončeno připomínkové řízení k návrhu novely TZ upravujícího definici TČ znásilnění, kdy by mělo dojít k redefinici tohoto TČ, a to tak, „že se opustí koncept znásilnění jako silou vynuceného pohlavního styku a nahrazuje jej konceptem nekonsenzuálního pohlavního styku“.⁶⁶ Česká republika by tak následovala 16 evropských států⁶⁷, které tuto koncepci již přijaly.

NS k návrhu novely připojil své stanovisko⁶⁸, ve kterém se členové trestního kolegia shodli na tom radikálně stávající právní úpravu neměnit, přičemž odkázali mimo jiné na usnesení NS ze dne 4. 8. 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021, ve kterém bylo dovozeno, že k donucení u TČ znásilnění

⁶⁴ Ustanovení § 2 až 4 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 6 Tdo 21/2011

⁶⁶ MIŠŮR, P. *Návrh novely trestního zákoníku, upravující definici trestného činu znásilnění, po připomínkovém řízení.* Ius Focus, 17. 10. 2023

⁶⁷ ŘEPKA, V. *Ministerstvo předkládá vládě novelu trestního zákoníku – redefinici znásilnění.* [online]. Justice.cz. 2023. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=ministerstvo-predklada-vlade-novelu-trestniho-zakoniku-redefinici-znasilne-2>. [cit. 2024-01-14].

⁶⁸ Připomínky Nejvyššího soudu k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony ze dne 12. 9. 2023.

může dojít i tehdy, pokud s ohledem na okolnosti a stav oběti tato dala svůj nesouhlas pachateli najevo i nonverbálně – svým postojem, polohou těla apod.

V týdnu před Vánoci roku 2023 došlo ke schválení návrhu Ministerstva spravedlnosti ohledně **redefinice znásilnění** vládou. Kromě změny samotného konceptu znásilnění založeném na zásadě „*ne znamená ne*“ (namísto původně navrhované zásady „*ano znamená ano*“, kdy by bylo nutné explicitně projevit souhlas), návrh obsahuje nově stanovenou věkovou hranici 12 let, jejíž dosažení je potřeba k určení bezbrannosti z důvodu nízkého věku.⁶⁹ Nově by tak jakékoli sexuální praktiky s dítětem mladším 12 let byly trestné jako znásilnění, případně sexuální útok namísto současného TČ pohlavního zneužití, které je v porovnání s výše zmíněnými mírněji trestané.

Výše zmíněný sexuální útok je novým navrhovaným TČ. Jeho zavedení by nově omezovalo TČ znásilnění pouze na ty činy, které byly provedeny souloží nebo srovnatelně závažným způsobem. Tzv. „nepenetrační“, tj. méně závažné sexuální praktiky, by tak byly trestány právě na základě sexuálního útoku.⁷⁰

Dne 12. 1. 2024 předložila tento návrh zákona vláda Poslanecké sněmovně.⁷¹ Ke dni uzavření rukopisu této práce se počítá s tím, že v případě, že by tento návrh byl schválen, novela TZ by nabyla účinnosti k 1. 1. 2025.

Je jistě na místě poukázat na skutečnost, že v případě přijetí koncepce znásilnění jakožto pohlavního styku bez uděleného souhlasu, předmětem dokazování bude v těchto případech právě udělení, respektive neudělení souhlasu oběti. Toto by mohlo přinést další problémy týkající se dokazování v případě TČ znásilnění, u kterého je už tak v trestním řízení velká absence přímých důkazů, převážně pokud se čin udál před dlouhou dobou.

Ovšem zakotvení této koncepce má mnohá pozitiva, která jeho příznivci vyzdvihují. V případě, že by v současné době pachatel nepoužil násilí, pohružku násilí nebo pohružku jiné těžké újmy, avšak i přesto by došlo k vykonání pohlavního styku bez souhlasu oběti například v důsledku tzv. zamrznutí oběti, o TČ znásilnění by se pravděpodobně nejednalo, jelikož nebyla naplněna objektivní stránka tohoto TČ. K zamrznutí oběti může dojít například v situaci, kdy mezi

⁶⁹ LEGS. *Redefinice trestného činu znásilnění*. Právní rozhledy, 2023, č. 18, s. II.

⁷⁰ LEGS. *Redefinice trestného činu znásilnění*. Právní rozhledy, 2023, č. 18, s. II

⁷¹ C. H. BECK. *Redefinice znásilnění*. Právní zpravodaj, 16. 1. 2024

obětí a pachatelem existuje nějaký vztah (manželský, partnerský, přátelský atd.) a oběť je paralyzována strachem.

Jakožto zastávce redefinice TČ znásilnění si myslím, že nová úprava by přinesla více pozitiv než negativ. Přestože souhlasím s trestním kolegiem NS, že donucení u TČ znásilnění, kdy oběť dala svůj nesouhlas pachateli najevo nonverbálně je dostatečně upravená judikaturou, jsem naopak toho názoru, že by toto mělo být upraveno přímo zákonem, a ne pouze doplněna mezera v zákoně judikaturou. Zákonná úprava stanovující tato jasná pravidla by dala veřejnosti dopředu vědět, která jednání jsou trestná a z dlouhodobého hlediska by mohla pomoci předcházet znásilnění. Dále velice podporuji nově stanovenou hranici 12 let ohledně bezbrannosti dětí.

Problematika znásilnění je jedním z hlavních důvodů, proč jsem se rozhodla zpracovat diplomovou práci na téma mravnostní kriminality. O tuto problematiku se sama již nějakou dobu zajímám a věřím, že modernizace definice tohoto velice závažného a pro oběti velice traumatizujícího TČ je velkým krokem vpřed tím správným směrem.

4.2. Sexuální nátlak

Tento TČ se poprvé objevil v právním řádu České republiky až s účinností TZ, kdy přejímá částečně právní úpravu TČ zneužití závislosti osoby podle ustanovení § 243 Starého TZ a částečně přejímá znaky skutkové podstaty TČ vydírání (§ 175 TZ), rozšířené o pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování.⁷² Důvodem, proč byl tento TČ nově definován, byla nutnost implementovat tehdy účinné rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/68/JHA o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii, kdy toto je v současné době již nahrazeno směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii.

Sexuální nátlak definuje TZ v ustanovení § 186 odst. 1 následovně: „*Kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti*“ a dále v odst. 2 tak, že „*Stejně bude potrestán pachatel, který přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti, nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu*“.

⁷² ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 186 [Sexuální nátlak]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2350, marg. č. 1.

Tento TČ obsahuje celkem tři samostatné základní skutkové podstaty:

1. pachatel oběť donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy,
2. pachatel oběť přiměje k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje bezbrannosti oběti, a
3. pachatel oběť přiměje k pohlavnímu styku, pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje závislosti oběti na pachateli nebo zneužívaje svého postavení vůči oběti a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

Sebeukájením se rozumí chování, kdy osoba pohlavně ukájí samu sebe, a to hlazením masírováním, drážděním vlastních pohlavních orgánů nebo jiných míst, ať už vlastní rukou nebo pomocí předmětů.⁷³

Obnažování je vysvlékání se oběti, kdy dochází k odhalení eroticky významných částí těla (genitálie, pozadí, prsa u žen), kdy není nutné, aby došlo k celkové nahotě oběti.⁷⁴

Jiné srovnatelné chování se typicky definuje negativně, tedy jde se o takové jednání, které není pohlavním stykem, sebeukájením ani obnažováním. Pod jiné srovnatelné chování tak spadá např. napodobování erotických pohybů, erotický tanec, projevy směřující k sexuálnímu vzrušení nebo i některé sexuální patologické praktiky spočívající v sadistickém či masochistickém jednání bez fyzického kontaktu s pachatelem apod.⁷⁵

K definici násilí, pohrůžky násilím, pohrůžky jiné těžké újmy a donucení viz kapitola 4.1.

Přiměnění jiného není založeno na násilí, pohrůžkách, dokonce ani neobsahuje prvky agrese.⁷⁶ Jedná se o formy nátlaku, které mohou mít různé podoby, od přemlouvání přes žádost či nabídku až po příkaz. Z toho plyne, že samotné přiměnění samo o sobě nezakládá trestnost jednání. Takové jednání je trestné pouze v případě, že došlo ke zneužití bezbrannosti oběti (odst. 1 alinea 2) nebo pachatel oběť přiměl zneužívaje její závislosti na něm či svého postavení.

⁷³ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 186 [Sexuální nátlak]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2350, marg. č. 9.

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1022/2015-113

⁷⁵ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 186 [Sexuální nátlak]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2353, marg. č. 9.

⁷⁶ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 186 [Sexuální nátlak]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2353, marg. č. 7.

V případě, že však pachatel donutí oběť, aby sledovala jeho vlastní sebeukájení, obnažování a jiné srovnatelné chování, nebude se jednat o TČ sexuálního nátlaku, za určitých podmínek by se však dalo uvažovat o naplnění skutkové podstaty TČ vydírání podle ustanovení § 175 TZ.

Závislost na jiné osobě je definována jako „stav, v němž se osoba nemůže svobodně rozhodovat vzhledem k tomu, že je v určitém směru odkázána na pachatele“.⁷⁷ Typicky se může jednat např. o vztah učitele a žáka, nezletilého dítěte vůči rodičům nebo osobám podílejícím se na jeho výchově, případně i vztah zaměstnance a zaměstnavatele⁷⁸.

Zneužití důvěryhodnosti a vlivu vyplývajících z postavení je velice široký pojem, který obsahuje jakékoli postavení pachatele vůči oběti, které v ní vzbuzuje důvěru nebo na ni působí svou autoritou.⁷⁹ Takovým postavením může být např. postavení zaměstnavatele či nadřízeného, soudce, státního zástupce, ošetřujícího lékaře, vedoucího nějaké umělecké skupiny, režiséra, trenéra sportovního týmu, kněze apod.⁸⁰

Od znásilnění se sexuální nátlak liší převážně tím, že sexuální nátlak ochranu lidské důstojnosti doplňuje o další formy sexuálního zneužívání, kdy nedochází k fyzickému pohlavnímu kontaktu s pachatelem (pohlavní ukájení, obnažování, jiné srovnatelné chování) a dále o situaci, kdy je oběť na pachateli závislá, kdy ten této závislosti zneužije, resp. zneužije svého postavení vůči oběti.

Naopak stejně jako u znásilnění TČ sexuálního nátlaku chrání svobodu rozhodování v pohlavních vztazích a svobodné rozhodování v sexuální oblasti bez rozdílu pohlaví či věku.

TČ sexuálního nátlaku podle odst. 1 a 2 je jedním z vyjmenovaných TČ, ke kterým je v souladu s ustanovením § 163 odst. 1 TŘ souhlas poškozeného. V případě tohoto TČ je tak k zahájení trestního stíhání (resp. k pokračování v již zahájeném trestním stíhání) zapotřebí souhlasu poškozeného.

⁷⁷ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 186 [Sexuální nátlak]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. marg. č. 15.

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1096/2008

⁷⁹ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 186 [Sexuální nátlak]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2355, marg. č. 16.

⁸⁰ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 186 [Sexuální nátlak]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2355, marg. č. 16.

5. Trestné činy ohrožující zdravý vývoj dítěte

TČ obsažené v této kapitole se od výše zmíněných liší tím, že předmětem útoku je zde výhradně dítě, tedy osoba mladší osmnácti let (§ 126 TZ), respektive je zde útočeno na zdravý vývoj dítěte.

5.1. Svádění k pohlavnímu styku

Na rozdíl od výše zmiňovaných TČ, TČ svádění k pohlavnímu styku podle ustanovení § 202 TZ je upraven v hlavě IV. TZ s názvem „Trestné činy proti rodině a dětem“. Objektem je zde totiž zájem na řádné výchově dítěte.

Tento TČ byl poprvé do právního řádu uveden novelou provedenou zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (ZSM), kdy tento byl posléze TZ převzat pouze s drobnou úpravou.

TČ svádění k pohlavnímu styku obsahuje hned dvě spolu úzce související, avšak samostatné skutkové podstaty.

V odstavci prvním ustanovení § 202 TZ je definovaná skutková podstata spočívající v nabídnutí, slíbení nebo poskytnutí pohlavního styku s dítětem, pohlavního sebeukájení dítěte, jeho obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení úplatou, výhodu nebo prospěchu.

K definici **pohlavního styku** srov. kapitola 4.1.

K definici **sebeukájení, obnažování a jiného srovnatelného chování** srov. kapitola 4.2.

Úplatou je rozuměn majetkový prospěch, většinou ve formě peněžité částky (ta může být i v malé částce pouhých několika desítek Kč) nebo jiného materiálního plnění. Tím jsou zpravidla různé dary, hračky či cukrovinky, které jsou schopné upoutat pozornost dítěte.⁸¹

Prospěch je na rozdíl od úplaty nemajetkové povahy. Může se jednat např. o zlepšení hodnocení dítěte ve škole, úspěšné složení přijímací zkoušky na vybranou školu nebo obsazení do významné role ve filmu nebo divadelním představení.⁸²

⁸¹ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 202 [Svádění k pohlavnímu styku]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2522, marg. č. 5.

⁸² ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 202 [Svádění k pohlavnímu styku]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2522, marg. č. 5.

Výhodou může být jakékoli jiné zvýhodnění nespádající pod úplatu ani prospěch, tedy se může jednat o různé úlevy, zvýhodnění, případně i dovážení dítěte do školy autem⁸³.

Druhý odstavec ustanovení § 202 TZ dále trestá vykonání pohlavního styku s dítětem nebo účast na pohlavním sebeukájení dítěte, obnažování nebo jiném srovnatelném chování za účelem vlastního pohlavního uspokojení, jestliže tomuto dítěti nebo jinému byla za to nabídnuta, slíbena nebo poskytnuta úplata, výhoda nebo prospěch. Tato druhá skutková podstata byla do TZ nově vložena až novelizací účinnou ke dni 1. 7. 2021.⁸⁴

Rozdílnost obou skutkových podstat spočívá v tom, že podle odstavce 1 nabízí, slíbí nebo poskytne úplatu apod. přímo pachatel, který se zároveň na sexuálních praktikách uvedených v tomto odstavci podílí, avšak pro naplnění skutkové podstaty není vyžadováno, aby tyto sexuální praktiky byly uskutečněny. TČ je dokonán již nabídkou, slibem či poskytnutím úplaty apod. Jedná se tedy o tzv. předčasně dokonáný TČ. Naproti tomu podle odstavce 2 je úplata apod. nabídnuta někým jiným, kdy pachatel na základě toho uskuteční zmíněné sexuální praktiky. Touto jinou osobou může být např. kuplíř.

Vzhledem k výše uvedenému je třeba se věnovat přesnější definici nabídky, slibu a poskytnutí úplaty nebo jiné výhody či prospěchu. **Nabídnutím** je jednání, kterým pachatel projevuje ochotu úplatu apod. poskytnout, kdy toto směřuje k dané sexuální praktice.⁸⁵ Tento návrh může být výslovný i konkludentní a k plnění nemusí dojít bezprostředně po akceptaci nabídky. **Slib** směřuje do budoucna, kdy má být plněno až po splnění určité podmínky.⁸⁶ Není však rozhodné, zda byl tento slib vážně míněný nebo zda bylo možné plnění po splnění podmínky realizovat. **Poskytnutím** je přímé bezprostřední předání či uskutečnění úplaty, jakož i nepřímé poskytnutí výhody či prospěchu.⁸⁷

V případě, že by jednání pachatele naplnilo skutkovou podstatu TČ obchodování s lidmi podle ustanovení § 168 odst. 1 písm. a) TZ, jeho jednání by bylo posuzováno pouze podle tohoto

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2021, sp. zn. 7 Tdo 1169/2021

⁸⁴ Zákon č. 220/2021 Sb., kterým se mimo jiné mění TZ, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁵ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 202 [Svádění k pohlavnímu styku]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2522, marg. č. 5.

⁸⁶ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 202 [Svádění k pohlavnímu styku]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2522, marg. č. 5.

⁸⁷ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 202 [Svádění k pohlavnímu styku]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2522, marg. č. 5.

ustanovení, a nikoliv současně jako TČ svádění k pohlavnímu styku, jelikož jednočinný souběh těchto dvou TČ je vyloučen (více viz kapitola 6.3.).

Důležitou součástí TČ svádění k pohlavnímu styku je beztrestnost dítěte, které žádá nebo přijme za pohlavní styk s ním, své pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování úplatu nebo jinou výhodu či prospěch⁸⁸. Toto dítě nebude trestně odpovědné ani podle ustanovení o návodci nebo pomocníkovi, jelikož by bylo proti smyslu ustanovení, ke kterému se beztrestnost vztahuje, pokud by byla osoba, v tomto případě dítě, k jehož ochraně je ustanovení určeno, taktéž trestně odpovědná. Ustanovení o beztrestnosti dítěte se však nevztahuje na pachatele, který je mladistvým, jelikož tento není tím, kdo žádá nebo přijme za sexuální praktiky úplatu apod.

5.2. Pohlavní zneužití

TČ pohlavní zneužití má za úkol chránit mravní, psychický a tělesný vývoj dítěte mladšího patnácti let, bez ohledu na pohlaví dítěte a jeho fyzickou a psychickou mravní vyspělost.

Pohlavní zneužití definuje ustanovení § 187 odst. 1 TZ jako vykonání soulože s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije.

K definici **soulože** viz kapitola 4.1.

Aby se jednalo o **jiný způsob pohlavního zneužití**, musí být zásah do mravního a tělesného vývoje dítěte tak intenzivní, že se svou intenzitou téměř blíží vykonání soulože.⁸⁹ Typicky lze za jiný způsob považovat pohlavní styk (více viz kapitola 4.1.) a dále některé intenzivní formy sexuálního jednání, které nespočívají ve fyzickém kontaktu. NS však již dříve dovodil, že za jiný způsob pohlavního zneužití lze považovat i jednání spočívající v osahávání poškozeného dítěte přes oděv na přirození.⁹⁰ Avšak toto osahávání nemůže spočívat v jednorázovém letmých dotecích přes oděv, nýbrž je třeba, aby byla naplněna podmínka intenzivního zásahu do pohlavní sféry poškozeného dítěte.

V případě posouzení, zda se jedná o jiný způsob pohlavního zneužití či nikoliv, je tak třeba zkoumat intenzitu jednání pachatele, stejně jako kterých částí těla poškozeného se dotýkal a jaký mělo toto jednání na poškozeného vliv, tedy zkoumat okolnosti, za kterých došlo ke spáchání k TČ a posoudit jeho povahu a závažnost.

⁸⁸ Ustanovení § 203 TZ

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2022, sp. zn. 4 Tdo 566/2022

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. 8 Tdo 402/2016-34

K pohlavnímu zneužití dojde i v případě, kdy dítě mladší patnácti let se souloží nebo podobnou sexuální praktikou souhlasí, jakož i v případě, kdy k souloži či jinému způsobu pohlavního zneužití dojde aktivním jednáním poškozeného dítěte. Toto je patrné i s ohledem na to, že pokud by došlo k vynucení soulože u dítěte mladšího patnácti let násilím, pohrůžkou násilí nebo jiné těžké újmy, případně za tímto účelem byla zneužita jeho bezbrannost, takové jednání by se posuzovalo jako znásilnění podle ustanovení § 185 odst. 1, 3 písm. a) TZ, jelikož jednočinný souběh TČ znásilnění a TČ pohlavního zneužití je vyloučen.

Polehčující okolností v případě pohlavního zneužití může být skutečnost, že si jsou pachatel a poškozené dítě věkově blízcí a existuje mezi nimi citový vztah (partneři, z nichž jeden čerstvě dosáhl 15 let a druhý zatím nikoliv). Přestože český právní řád na rozdíl od jiných evropských zemí (např. Rakousko⁹¹) nijak neupravuje tzv. klauzuli Romea a Julie, tj. požadavek minimálního věkového rozdílu mezi souložícími osobami pro určení trestnosti pachatele⁹², v určitých případech by též mohl dojít k tomu, že mladistvý pachatel za takový čin nakonec nebude pro svou nedostatečnou rozumovou a mravní vyspělost vůbec trestně odpovědný, a to za aplikace zásady subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 TZ).

Oproti tomu TZ v odstavci 2 vymezuje zvlášť přitěžující okolnosti, které podmiňují použití vyšší trestní sazby. Mezi ty patří situace, kdy doзору pachatele bylo poškozené dítě svěřeno, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Osobou, které byl svěřen dozor poškozeného dítěte, může být jak rodinný příslušník, známý, pěstoun, opatrovník, tak i vychovatel, učitel či táborový vedoucí. Svěření dítěte nemusí být založeno na písemné dohodě, dokonce může být učiněno konkludentně, a není důležité, na jak dlouhou dobu bylo dítě svěřeno k doзору.

5.3. Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Za současné právní úpravy není prostituce jako taková trestná a trestají se pouze doprovodné jevy prostituce (více níže viz kapitola 6.2.), kdy TČ prostituce ohrožující mravní vývoj dětí klade důraz na výchovná opatření za účelem ochrany dětí před projevy prostituce.

⁹¹ Upraveno ustanovením § 206 odst. 4 rakouského trestního zákoníku převzato od KRUK, J. § 206. In: KRUK, Jiří. Trestní zákoník Rakouska – Spolkový zákon z 23. 01. 1974, ve znění novely č. 134/2013, stav 01. 01. 2014. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

⁹² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0. s. 630.

Prostitucí je poskytování pohlavního styku jiné osobě nebo osobám za úplatu. Prostitucí však není jen pohlavní styk uskutečněný souloží, nýbrž i dalšími formami, kterými dochází k ukájení pohlavního pudu jiné osoby za úplatu.⁹³

Specifičnost tohoto TČ tkví v tom, že je charakterizován místem spáchání, kdy se vztahuje na prostituci provozovanou (odstavec 1) nebo organizovanou, střeženou nebo jiným způsobem zajišťující provoz prostituce (odstavec 2) v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí.

Školou se ve smyslu ustanovení § 7 odst. 3 ŠkolZ rozumí:

1. mateřská škola,
2. základní škola,
3. střední škola (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště),
4. konzervatoř,
5. vyšší odborná škola,
6. základní umělecká škola a
7. jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky.

Školským zařízením je takové zařízení, které poskytuje služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí, nebo zajišťuje ústavní a ochrannou výchovu anebo preventivně výchovnou péči.⁹⁴ Tím jsou např. zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školská poradenská zařízení nebo školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivně výchovnou péči.⁹⁵

Jiným obdobným zařízením jsou jiná než školská zařízení určena pro pobyt dětí, případně které děti navštěvují, kdy tato jsou často zřizována zákony – např. zřízení sociálně-právní ochrany dětí upravuje ustanovení § 39 an. zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Mimo to zákon vymezuje jako místo páchaní tohoto TČ **místo, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí**. Zákon dále nevymezuje, co je takovým místem myšleno, avšak z principu se bude jednat o místa, kde se s ohledem na charakter a vybavení místa děti často pohybují, a to ať dlouhodobě (pobyt dítěte) nebo krátkodobě (návštěva dítěte). Typicky

⁹³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 8. 1994, sp. zn. 4 To 518/94

⁹⁴ Ustanovení § 7 odst. 4 ŠkolZ

⁹⁵ Ustanovení § 7 odst. 5 ŠkolZ

může být takovým místem dětské hřiště nebo místo konání dětského tábora. Oproti tomu pod tato místa nelze podřadit místa, kde se sice děti často vyskytují, ale toto místo nebylo pro pobyt nebo návštěvu dětí vyhrazeno či určeno. Takovým místem může být např. autobusová zastávka, divadlo apod., nebyla-li tato místa přechodně (či dlouhodobě) pro děti vymezena.

TZ hovoří o prostituci provozované (či organizované, střežené nebo jiným způsobem zajišťované) v **blízkosti** výše vymezených míst, avšak nijak dále tento pojem nevymezuje, což způsobuje problém z hlediska požadavku na určitost trestněprávních norem.⁹⁶ Z podstaty samotné úpravy tohoto TČ vyplývá, že prostituce má schopnost ohrožovat mravní vývoj dítěte, je-li provozována (či organizována, střežená nebo jiným způsobem zajišťovaná) na dohled od výše vymezených míst, stejně tak v místech, kde se děti v těchto místech pobývající či tato místa navštěvující zdržují. Děti by se neměly dostávat s provozováním prostituce do kontaktu jak bezprostředně, tak i jen vizuálně.

Jak již vyplývá z výše uvedeného, tento TČ obsahuje celkem dvě skutkové podstaty, kdy skutková podstata podle odstavce 1 spočívá v provozování prostituce v místě určeném, odstavec 2 se zaměřuje na organizaci, střežení nebo zajišťování provozu prostituce jiným způsobem v místě určeném.

K provozování prostituce, tedy k poskytování pohlavního styku jiné osobě nebo osobám za úplatu, je mimo jiné zapotřebí opakované poskytnutí pohlavního styku za úplatu. Jak již vyplývá z jazykového výkladu, tj. je použit vid nedokonavý, jednorázové poskytnutí pohlavního styku za úplatu nenaplnuje znaky „provozování“, a není tak trestné ani jako kuplířství podle ustanovení § 189 TZ.

Organizace provozování prostituce je jedním ze dvou (vedle střežení) demonstrativně vyjmenovaných způsobů zajišťování provozování prostituce. Jedná se o situaci, kdy je přímo skutkovou podstatou postihováno organizátorství TČ, které by jinak bylo trestné podle ustanovení § 24 odst. 1 písm. a) TZ. Organizátorem je podle tohoto ustanovení ten, kdo spáchání TČ zosnoval (inicioval dohodu o spáchání TČ, vymyslel a vypracoval plán apod.) nebo řídil (koordinoval činnost jednotlivých pachatelů). Organizování provozování prostituce je přísněji trestné než samotné provozování prostituce. Dále vzhledem k tomu, že organizátor je sám trestně odpovědný, není zde vyžadována akcesorita účastenství, a trestný je tak již pokus organizování.

⁹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0. s. 634.

O **zajišťování provozu prostituce jiným způsobem** se bude jednat v případě odlišném od organizace a střežení provozování prostituce. Tím může být např. činnost tzv. pasáků, tedy osob, které v blízkosti zájmových míst shání zákazníky.

5.4. Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií

Za **dětskou pornografií** se považuje pornografické dílo zobrazující nebo jinak využívající dítě.⁹⁷ Alespoň tak tomu bylo do novely provedené zákonem č. 330/2011⁹⁸, kdy s účinností od 14. 11. 2011 byla do ustanovení § 192 odst. 1 TZ přidána alternativa zobrazení „*osoby, jež se jeví býti dítětem*“. Implementovala se tak do českého právního řádu směrnice o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii.⁹⁹

Za dětskou pornografií lze podle čl. 2 písm. c) výše zmíněné směrnice považovat:

1. jakýkoli materiál, který zobrazuje dítě, které se účastní skutečného nebo předstíraného jednoznačně sexuálního jednání,
2. jakékoli zobrazení pohlavních orgánů dítěte prvotně k sexuálním účelům,
3. jakýkoli materiál, který zobrazuje osobu se vzhledem dítěte, která se účastní skutečného nebo předstíraného jednoznačně sexuálního jednání, nebo každé zobrazení pohlavních orgánů osoby se vzhledem dítěte k prvotně sexuálním účelům, nebo
4. realistické obrázky dítěte, které se účastní jednoznačně sexuálního jednání, nebo realistické obrázky pohlavních orgánů dítěte k prvotně sexuálním účelům.

Vzhledem k současnému pokroku umělé inteligence v poslední době vyvstává otázka, jak se vypořádat s pornografickým dílem vyobrazujícím dítě, které bylo vytvořeno umělou inteligencí, a při jehož výrobě tak v podstatě neexistuje reálná oběť. U velké části autorů se pak zdá být

⁹⁷ GRÍVNA, T. § 192 [Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2400, marg. č. 2.

⁹⁸ Zákon č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

⁹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, 32011L0093.

případná realističnost zobrazení dítěte v uměle vytvořeném díle důležitým vodítkem, podle kterého lze určit, zda je přechování takového díla možné považovat za trestné, či nikoliv.

Trestání takové animované dětské pornografie tak rozdělilo odbornou společnost na dva tábory, kdy si jeden myslí, že by v případě takovýchto děl mělo být možné s nimi s ohledem na objekt tohoto TČ ve spojení s restriktivním výkladem „*osoby, jež se jeví býti dítětem*“ nakládat beztrestně. R. Fremr (2015) se domnívá, že pokud budeme na trestnost dětské pornografie hledět tak, že jejím účelem je ochrana dítěte před jeho zneužitím k výrobě pornografie, držení takového uměle vytvořeného díla by trestné být nemělo. Obdobný názor má i J. Herczeg (2008), který se virtuální dětské pornografii věnoval a který je toho názoru, že např. písemné pornografické dílo, které popisuje dítě, by nemělo být trestné přechovávat.

Oproti tomu již výše zmíněná směrnice, a tedy eurokonformní výklad, se staví spíše na stranu kriminalizace nakládání s takovými pornografickými díly, což je názor, ke kterému se osobně stavím i já. V trestání nakládání s dětskou pornografií spatřuji nejen potřebu chránit před těmito akty děti, ale zároveň by se měl klást důraz i na pachatele tohoto TČ, převážně pokud se jedná o osoby, které jsou pedofilní. Nemyslím si, že skutečnost, že dítě vyobrazené v těchto dílech není reálné, by měla být brána na lehkou váhu. Přestože by animovaná dětská pornografie mohla být legálním řešením pro pedofilním jedince, jak ukojit svou sexuální touhu, aniž by se dopustil TČ na dítěti, je jen otázkou času, než by mu tato forma přestala stačit. Dle mého názoru je třeba dát větší důraz na léčení takového jedince než na umožnění ukojení sexuální touhy tímto způsobem, který by mohl být z dlouhodobého hlediska velice riskantní a otevřel by dveře podobným ideologiím. Z tohoto důvodu jsem zásadně proti tomu, aby bylo jakékoli zobrazení dětské pornografie legální, ať už reálné či uměle vytvořené.

Na rozdíl od šíření pornografie ve smyslu ustanovení § 191 TZ je trestní sazba za výrobu a jiné nakládání s dětskou pornografií podstatně vyšší, přitom tato skutečnost pouze dále podtrhuje fakt, že kromě ochrany morálních hodnot společnosti, která je společná jak ustanovení § 191 TZ, tak ustanovení § 192 TZ, je u trestání výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií též důležitá ochrana samotného dítěte. Dětská pornografie je považována za více závažný druh pornografického díla.

Dětská pornografie je jednou z variant pornografického díla (viz kapitola 6.4.), kdy na rozdíl od tzv. tvrdé a prosté pornografie již přechovávání pornografického díla zobrazujícího nebo jinak využívajícího dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, je trestné. **Přechováváním** se rozumí jakékoli držení dětské pornografie, byť i na krátkou dobu, kdy s ní může pachatel libovolně nakládat, a to bez ohledu na to, jak se dětská pornografie do držby pachatele dostala.

Kromě samotného přechovávání obsahuje ustanovení § 192 TZ další 3 objektivní stránky, které spočívají v (i) získání přístupu k dětské pornografii prostřednictvím informační nebo komunikační technologie¹⁰⁰, (ii) výrobě, dovezení, vyvezení, převezení, nabídnutí, činění veřejně přístupným, zprostředkování, uvedení do oběhu, prodání nebo jinému opatření dětské pornografie¹⁰¹, a (iii) kořistění z dětského pornografického díla¹⁰².

Získání přístupu k dětské pornografii prostřednictvím informační nebo komunikační technologie postihuje situace, kdy pachatel navštěvuje stránky, které dětskou pornografii vyobrazují, avšak tuto si dále nijak neukládá, pouze si ji prohlíží. (Stažení a uložení by již bylo kvalifikováno podle odst. 1.)

K definici výroby, dovozu, vývozu, průvozu, nabídky, činění veřejně přístupným, zprostředkování, uvedení do oběhu, prodeje a jiného opatření dětské pornografie viz kapitola 6.4.

Kořistění z dětské pornografie je další objektivní stránkou specifickou pro výrobu a jiné nakládání s dětskou pornografií, kdy tato je na rozdíl od šíření pornografie podle ustanovení § 191 TZ trestná. Kořistěním se rozumí jakýkoli (tedy i jednorázový) majetkový prospěch získaný z dětského pornografického díla, typicky za pronajmutí prostoru, kde se takové dílo vyrábí, nebo umístění odkazu na takové dílo na webových stránkách.

Specifickým případem je situace, kdy pachatel kořistí přímo z účasti dítěte na pornografickém díle. V tomto případě se bude jednat o **zneužití dítěte k výrobě pornografie** podle ustanovení § 193 TZ. O zneužití dítěte k výrobě pornografie jde také v případě, kdy je dítě k výrobě pornografického díla přiměno, zjednáno, najmuto, zlákáno, svedeno nebo zneužito (k definici viz kapitola 6.2.). Obdobně je trestána i **účast na pornografickém představení** nebo jiném obdobném vystoupení, ve kterém účinkuje dítě podle ustanovení § 193a, které bylo do TZ přidáno novelou provedenou zákonem č. 141/2014 Sb.,¹⁰³ účinnou od 1. 8. 2014.

¹⁰⁰ Ustanovení § 192 odst. 2 TZ

¹⁰¹ Ustanovení § 192 odst. 3 alinea 1 TZ

¹⁰² Ustanovení § 192 odst. 3 alinea 2 TZ

¹⁰³ Zákon č. 141/2014 Sb., kterým se mění mimo jiné zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

6. Trestné činy směřující proti zásadám morálky v pohlavních vztazích

V kapitole 1.1. jsem se zabývala tím, co to vlastně je morálka. Uvedla jsem, že morálka je silně spjata s celospolečenskou náladou, kulturními zvyky dané společností a historickým vývojem, tedy názor na to, co je morálka, se časem a místem mění.

Pro účely této diplomové práce se zásadami morálky rozumí primárně takové jednání, které je v souladu se společenskými normami a dále v souladu s vlastním morálním cítěním a intuicí. Tím je například zásada nedovolující pohlavní styk mezi nejbližšími příbuznými, zásada ochrany mravnosti a svobodného rozhodování člověka v sexuální oblasti, zásada ochrany osobní svobody člověka nebo zásada ochrany mravopřestupnosti.

Pro úplnost je třeba neopomenout, že TČ popsané v této kapitole nejsou jedinými, které proti zásadám morálky směřují. Pod tuto kategorii by se zcela určitě dala podřadit velká část TČ upravených v kapitolách 4. a 5., neboť i tyto proti zásadám morálky směřují. Jedná se tedy spíše o jakousi zbytkovou kategorii pojímající ty mravnostní TČ, které nespádají do prvních dvou kategorií.

6.1. Soulož mezi příbuznými

Tento TČ upravený ustanovením § 188 TZ zakazuje soulož mezi příbuznými v pokolení přímém nebo mezi sourozenci. Primárním účelem tohoto TČ je zájem společnosti na zdravém potomstvu a ochrana případných potomků vzešlých z tzv. incestu před degenerací. Z tohoto důvodu se trestně postihuje pouze soulož, tedy akt, který může na rozdíl od jiného pohlavního styku vést k oplození.

OZ definuje v ustanovení § 771 příbuzenství jako „*vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením*“. **Příbuzenství v přímé linii** je určené vztahem mezi předky a potomky, kdy jsou v přímé linii, pochází-li jeden od druhého,¹⁰⁴ kdy není z hlediska trestní odpovědnosti důležité, v jakém stupni se příbuzní nacházejí, dokud jde o příbuzenství v přímé linii. Jedná se typicky o rodiče a děti, prarodiče a vnoučata apod. Oproti tomu **sourozenci** jsou typickým příkladem linie vedlejší, tedy se jedná o osoby mající společného předka (v tomto případě alespoň jednoho rodiče), ale přitom nepocházejí jedna od druhé.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Ustanovení § 772 odst. 1 OZ

¹⁰⁵ Ustanovení § 772 odst. 2 OZ

Zůstává tedy otázkou, zda je TČ soulož mezi příbuznými trestná i u příbuzenského vztahu vzniklého **osvojením** ve smyslu ustanovení § 794 an. OZ. Vzhledem k výše řečenému, kdy primárním objektem je v tomto případě zájem na zdravém potomstvu, zdálo by se být pravděpodobné, a to i s ohledem na to, že za trestnou se považuje pouze soulož, a nikoliv jiný pohlavní styk, že ustanovení má postihovat jen příbuzenství pokrevní, a nikoliv to založené osvojením.

V tuto chvíli je však třeba se zamyslet i nad potřebou dodržovat určité morální zásady a zda je možné v tomto případě morální zásady považovat za objekt tohoto TČ, a tím kriminalizovat i soulož mezi nepokrevními příbuznými v pokolení přímém nebo s nepokrevním sourozencem. Jistě mezi nepokrevními příbuznými nebo sourozenci, kteří spolu velkou část svého života vyrůstali, nebude soulož považována za mravně v pořádku. Dále tento argument podporuje skutečnost, že v původním návrhu TZ byla explicitně zakotvena trestnost soulože pouze pokrevních příbuzných/sourozenců, avšak zákonodárce od takovéto úpravy odstoupil.¹⁰⁶

Jak již bylo řečeno, ustanovení však postihuje pouze soulož (k definici viz kap. 4.1.). Ani pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží trestný není, neboť tento nemůže vést k oplodnění. Stejně jako u TČ znásilnění je tento TČ dokonán uskutečněním soulože, tedy v okamžiku, kdy dojde i k částečnému zasunutí pohlavního údu muže do pochvy ženy.

Vzhledem k výše uvedenému tak lze dovodit, že tento TČ se skutečně s velkou pravděpodobností vztahuje pouze na soulož mezi pokrevními příbuznými, a to za účelem zabránění tzv. incestu.

Trestní odpovědnost pachatele se v tomto případě odvíjí od dobrovolnosti jednání. Dopouští-li se obě osoby v přímém pokolení nebo sourozenci soulože dobrovolně, budou za tento TČ odpovědné obě osoby. Absentuje-li souhlas jedné z osob, bude se s velkou pravděpodobností jednat o jednočinný souběh s jiným TČ, typicky s TČ pohlavní zneužití, bylo-li toto spácháno souloží (§ 187 TZ), nebo s TČ znásilnění (§ 185 odst. 1, 2 písm. a)), kdy osoba, která neprojevila souhlas, nebude ve vztahu k TČ soulož mezi příbuznými trestně odpovědná.

¹⁰⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0. s. 632.

6.2. Kuplířství

Kuplířstvím se podle ustanovení § 189 TZ rozumí přiměnění, zjednání, najmutí, zlákáání nebo svedení jiného k provozování prostituce, jakož i kořistění z prostituce, kterou provozuje někdo jiný. **Prostitucí** se rozumí poskytování pohlavního styku jiné osobě nebo osobám za úplatu, kdy kromě pohlavního styku se může jednat i o další formy ukájení pohlavního pudu.

Česká republika má k prostituce abolicionistický přístup, kdy trestá pouze doprovodné jevy prostituce, ale prostituce jako taková v českém právním řádu trestná není, byť se jedná o společensky nežádoucí jev, respektive jev do jisté míry škodlivý, kdy prostituce, respektive její provozování, ohrožuje zdravé fungování společnosti.¹⁰⁷

Postihování kuplířství chrání mravnost a svobodné rozhodování člověka v sexuální oblasti. Na rozdíl od obchodování s lidmi (viz kapitola 6.3.) však v případě kuplířství oběť dobrovolně přistoupí na nabídku pachatele provozovat prostituci.

Alinea 1 upravuje situace, kdy pachatel k provozování prostituce jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede.

Přiměnění obecně spočívá v působení na oběť svým vlivem, který vyplývá ze vztahu mezi nimi. Toto působení však není založeno na násilí či pohrůžkách a neobsahuje v sobě žádné jiné prvky agresivity. Jedná se spíše o příkaz, žádost, nabídku, přemlouvání apod.¹⁰⁸

Zjednáním je uzavření jakékoliv smlouvy či dohody (s výjimkou najmutí) mezi pachatelem a osobou provozující prostituci. Tato smlouva či dohoda může být uzavřena i konkludentně. V rámci smlouvy či dohody dojde ke stanovení podmínek, za kterých bude prostituce vykonávána.¹⁰⁹

Najmutí je specifickým druhem uzavřené (i konkludentně) smlouvy či dohody, jejímž obsahem je provedení určitých sexuálních služeb, tedy prostituce. Smlouva či dohoda toto nemusí obsahovat výslovně, může se jednat i o zdánlivou pracovní smlouvu zastírající faktické provozování prostituce.¹¹⁰

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2020, sp. zn. 8 Tdo 1091/2020

¹⁰⁸ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 189 [Kuplířství]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2377, marg. č. 4.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 189 [Kuplířství]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2378, marg. č. 4.

¹¹⁰ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 189 [Kuplířství]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2378, marg. č. 4.

Ke **zlákání** dochází získáním osoby provozující prostituci převážně dary, sliby či penězi, ale může k němu dojít i prostřednictvím inzerce či webových stránek.¹¹¹

Svedení je speciálním případem zlákání, kdy pachatel vzbudí v jiné osobě jinak než zlákáním rozhodnutí k provozování prostituce. Typicky dochází k vychvalování prostituce a uvádění skutečností v lepším světle, než odpovídá skutečnosti.¹¹²

Podle aliny 2 je stejně postihováno též kořistění z prostituce, kterou provozuje někdo jiný, přičemž není dána minimální hranice majetkového prospěchu, avšak s ohledem na jazykový výklad je zde nutné, aby ke kořistění docházelo opakovaně.

6.3. Obchodování s lidmi

V širším slova smyslu je objektem TČ obchodování s lidmi osobní svoboda člověka zahrnující nejen volnost pohybu, ale dále rozhodování ve vlastních sférách života. Dále se zde v užším smyslu chrání i morální zásady, se kterými je tento TČ v rozporu.

TZ upravuje obchodování s lidmi ve dvou skutkových podstatách, kdy v první (odstavec 1) je předmětem útoku dítě, ve druhé (odstavec 2) jsou předmětem osoby odlišné od dětí, tj. dospělí. S ohledem na rozsah obou skutkových podstat se zde zaměřím vždy pouze na písm. a) obou odstavců, tedy užití dítěte nebo jiné osoby jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla a kořistění z takového jednání.

Obchodování s dětmi spočívající v tom, že pachatel dítě k výše uvedenému účelu přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, na rozdíl od skutkové podstaty uvedené v odstavci 2 nevyžaduje, aby proti dítěti bylo použito násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy, použito lsti, zneužito omylu, tísně nebo závislosti. U skutkové podstaty podle odstavce 2 se počítá s tím, že poškozeným bude již dospělá, tedy s největší pravděpodobností plně svéprávná a duševně vyzrálá osoba, proto je výše uvedené vyžadováno navíc.

K definici **násilí, pohrůžky násilí** nebo **jiné těžké újmy** viz kapitola 4.1.

K definici **závislosti** viz kapitola 4.2.

¹¹¹ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 189 [Kuplířství]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2378, marg. č. 4.

¹¹² ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. § 189 [Kuplířství]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2378, marg. č. 4.

Lstí se rozumí vyvolání omylu u poškozeného s úmyslem ho přimět, zjednat, najmout, zlákat, dopravit, ukryt, zadržovat, přijmout nebo vydat za účelem podle písm. a).¹¹³

U **zneužití omylu** pachatel využívá již existujícího omylu poškozeného.

Tísni se rozumí (i jen přechodný) stav vyvolaný nepříznivými okolnostmi vedoucími k omezení volnosti v rozhodování poškozeného. Nepříznivé okolnosti se mohou týkat osobních, rodinných, majetkových či jiných poměrů.¹¹⁴

Ke zneužití oběti k účelu uvedenému výše musí dojít jednáním osoby odlišné od osoby pachatele (tedy té osoby, která dítě či dospělého za tímto účelem přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá). K definici přiměnění, zjednání, najmutí, zlákáání a svedení v kontextu TČ obchodování s lidmi viz kapitola 6.2.

Dopravením se rozumí přemístění poškozeného na jiné místo, než se osoba v době činu zdržovala, a to v rámci České republiky i do ciziny.¹¹⁵ **Ukrytí** je umístění poškozeného na skryté místo nebo do úkrytu. Ve vztahu k odstavci 1 je dítě ukryté, není-li dosažitelné pro svého zákonného zástupce.¹¹⁶ **Zadržováním** pachatel omezuje poškozeného na svobodě za účelem užití podle písm. a).¹¹⁷ **Přijetí** je převzetí poškozeného do své dispozice za účelem užití podle písm. a).¹¹⁸ Konečně **vydáním** se rozumí takové předání do moci jiného k dalšímu nakládání. Typicky se jedná o činnost tzv. pasáka.¹¹⁹

K dokonání samotného TČ obchodování s lidmi postačí, dojde-li k tomu, že pachatel poškozeného přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá

¹¹³ GŘIVNA, T. § 168 [Obchodování s lidmi]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2151, marg. č. 10.

¹¹⁴ GŘIVNA, T. § 168 [Obchodování s lidmi]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2151, marg. č. 10.

¹¹⁵ GŘIVNA, T. § 168 [Obchodování s lidmi]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2149, marg. č. 5.

¹¹⁶ GŘIVNA, T. § 168 [Obchodování s lidmi]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2149, marg. č. 5.

¹¹⁷ GŘIVNA, T. § 168 [Obchodování s lidmi]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2149, marg. č. 5.

¹¹⁸ GŘIVNA, T. § 168 [Obchodování s lidmi]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2149, marg. č. 5.

¹¹⁹ GŘIVNA, T. § 168 [Obchodování s lidmi]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2149, marg. č. 5.

k účelu podle písm. a) (respektive jakéhokoli jiného účelu pod písmeny a) až e)). Dosažení účelu není k dokonání TČ zapotřebí.

K definici **pohlavního styku** viz kapitola 4.1. K definici **sexuálního zneužívání** viz definice sexuálních útoků jako při TČ pohlavního zneužívání viz kapitola 5.2.

Sexuálním obtěžováním je myšlen méně intenzivní zásah do pohlavní sféry poškozeného, než je pohlavní styk nebo sexuální zneužívání. Může se jednat o méně intenzivní dotyky, fotografování obnažených eroticky významných částí těla, svlékání či jiné srovnatelné sexuálně motivované chování pachatele.¹²⁰

Ke **zneužití dítěte k výrobě pornografického díla** viz kapitola 5.4.

Kromě samotného obchodování s lidmi za účelem užití jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla je též trestné i kořistění z takového jednání, tedy situace, kdy pachatel sám tyto činnosti neprovádí, avšak z tohoto jednání jiného má majetkový prospěch.

Jednou z okolností, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, je spáchání činu podle odst. 1 nebo 2 v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci. K definici **prostituce** více viz kapitola 6.2. K naplnění této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby není důležité, zda bylo jiného k prostituci skutečně užito. Přitom je jednočinný souběh TČ obchodování s lidmi s TČ kuplířství vyloučen.

6.4. Šíření pornografie

Pornografické dílo není v českém právním řádu nijak definováno. Při posouzení, zda se jedná o pornografické dílo, či nikoliv, je třeba dát důraz na to, zda celkový dojem díla způsobuje morální pohoršení osobě s běžným cítěním a zdali podněcuje sexuální pud. Samotné zobrazení nahého lidského těla totiž není bez dalšího pornografickým dílem.¹²¹ Je tedy třeba jej posuzovat v závislosti na kontextu.

Pornografické dílo lze podle jeho obsahu rozdělit na:

1. **Tvrdou pornografii** – pornografické dílo znázorňující násilí či neúctu k člověku nebo znázorňující pohlavní styk se zvířetem (ustanovení § 191 odst. 1 TZ);

¹²⁰ GŘIVNA, T. § 168 [Obchodování s lidmi]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2147, marg. č. 4.

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 12. 2004, sp. zn. 7 Tdo 1077/2004

2. **Dětskou** pornografií – pornografické dílo zobrazující či využívající dítě; a
3. **Prostou** pornografií – ostatní pornografická díla.

Jakékoli šíření (spočívající ve výrobě, dovozu, vývozu, průvozu, nabídce, zpřístupnění veřejnosti, zprostředkování, uvedení do oběhu, prodeji nebo jiném opatření) tzv. tvrdé pornografie, tedy pornografického díla, v němž se projevuje sexuální násilí či neúcta k člověku, nebo které popisuje, zobrazuje nebo jinak znázorňuje pohlavní styk se zvířetem, je trestné. Pouhé držení či přechovávání však trestné není.

Výrobu chápeme jako jakékoli zhotovení (typicky fotografování nebo natočení filmu) tvrdé pornografie nehledě na to, zda bylo takové pornografické dílo vytvořeno pro vlastní či cizí potřebu.¹²²

Dovozem, vývozem a průvozem se rozumí dopravení takového pornografického díla z cizího státu na území České republiky, z České republiky na území cizího státu nebo z cizího státu na území dalšího cizího státu, kdy v průběhu toho takové pornografické dílo vstoupí na území též České republiky.¹²³

Nabídkou je jakékoli předložení pornografického díla, které má za cíl, aby jej jiný převzal, přitom není důležitý důvod převzetí, zda k tomuto převzetí mělo dojít bezúplatně či za úplatu, ani zda jiná osoba tuto nabídku přijala či nikoliv.¹²⁴

Zpřístupněním veřejnosti neboli **činění veřejně dostupným** je takové jednání, které umožňuje distribuci pornografického díla na takové místo, kde k němu má přístup relativně neomezený počet lidí. Tímto může být vystavení na ulici i umístění díla na internetové stránky.¹²⁵

Osoba, která pornografické dílo **zprostředkovává**, vystupuje jako mezičlánek mezi osobou, která toto dílo nabízí, a osobou, která si jej opatřuje. Ke zprostředkování může dojít i prostřednictvím internetových stránek.¹²⁶

¹²² GŘIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2391, marg. č. 6.

¹²³ GŘIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2391, marg. č. 6.

¹²⁴ GŘIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2391, marg. č. 6.

¹²⁵ GŘIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2391, marg. č. 6.

¹²⁶ GŘIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2391, marg. č. 6.

U **uvedení do oběhu** se na rozdíl od zpřístupnění veřejnosti rozumí, že není důležité, zda se s pornografickým dílem širší okruh lidí skutečně seznámil. Stačí, aby se pornografické dílo stalo přístupným více lidem, a není třeba, aby se s ním a jeho obsahem seznámilo více lidí.¹²⁷

Prodejem se myslí převod či zpřístupnění pornografického díla za úplatu, a to i prostřednictvím počítačové sítě.¹²⁸

Pod **jiné opatření** pornografického díla lze podřadit jiný způsob předání než prodej, např. darování, výpůjčka apod.¹²⁹

Z pohledu trestního práva není šíření tzv. prosté pornografie trestné, nehledě na to, že i taková pornografická díla mohou zobrazovat určité sexuálně patologické praktiky. Výjimkou je šíření prosté pornografie v případě, že se dostane do rukou dětem¹³⁰, a to tak, že pachatel pornografické dílo dítěti nabízí, přenechává nebo zpřístupňuje¹³¹ nebo jej vystavuje či jinak zpřístupňuje na místě, které je dětem nepřístupné.¹³²

Nabízením je jakékoli předložení pornografického díla, které má za cíl, aby si je dítě převzalo, bez ohledu na to, zda k převzetí skutečně dojde.¹³³ Oproti tomu se u **přenechání** pornografické dílo skutečně do rukou dítěte dostává.¹³⁴ **Zpřístupňování** je možné typicky prostřednictvím reprodukce nebo sdílením přes sociální sítě.¹³⁵

¹²⁷ GRIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2391, marg. č. 6.

¹²⁸ GRIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2391, marg. č. 6.

¹²⁹ GRIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2391, marg. č. 6.

¹³⁰ Ustanovení § 191 odst. 2 TZ

¹³¹ Ustanovení § 191 odst. 2 písm. a) TZ

¹³² Ustanovení § 191 odst. 2 písm. b) TZ

¹³³ GRIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2393, marg. č. 12.

¹³⁴ GRIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2393, marg. č. 12.

¹³⁵ GRIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2393, marg. č. 12.

Vystavením na místo, které je dětem přístupné, může být umístění díla do vitríny s cílem na něj upozornit.¹³⁶ **Jiné zpřístupňování** pak obsahuje zbytkovou kategorii, kdy nejde o vystavování, avšak dítě při něm může pornografické dílo vnímat, např. typicky zpřístupňování pornografických děl na internetových stránkách, které nejsou nijak ve vztahu k přístupu dítěte k této stránce zabezpečeny.¹³⁷

¹³⁶ GŘIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2393, marg. č. 12.

¹³⁷ GŘIVNA, T. § 191 [Šíření pornografie]. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 2393, marg. č. 12.

7. Pachatel a oběť

V kapitolách výše jsem přiblížila některé TČ, které pod mravnostní kriminalitu spadají. Jako každý druh kriminality má i mravnostní kriminalita svou typologii pachatelů a obětí této trestné činnosti. V rámci následující kapitoly tak nastíním problematiku pachatelů a obětí z pohledu nejen obecného trestního práva hmotného tak, jak jsou tyto pojmy chápány zákonnou úpravou, ale i z pohledu kriminologie a dalších příbuzných oborů, které mají na tuto problematiku svůj specifický pohled.

7.1. Pachatel

Obecně je pachatel definován v ustanovení § 22 odst. 1 TZ jako ten, „*kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.*“

Dle této definice tak může být pachatelem kromě fyzické osoby v určitých případech též právnická osoba, u které se bude případné pachatelství, respektive trestní odpovědnost, dále posuzovat podle TOPO, který v ustanovení § 7 tohoto zákona negativně vymezuje TČ, které je možné jako právnická osoba spáchat.

U pachatele fyzické osoby, na kterého se tato práce více zaměřuje, je kromě požadavku na naplnění všech znaků SPTČ mimo jiné též třeba naplnit požadavek dosažení zákonem stanoveného věku 15 let pro trestní odpovědnost¹³⁸ a tato osoba musí být v době konání činu příčetná¹³⁹. ZSM pro pachatele, který je mladistvým, tj. dovršil 15 rok, ale nepřekročil 18 let¹⁴⁰, dále požaduje dostatečnou rozumovou a mravní vyspělost.¹⁴¹

Pro úplnost je třeba zmínit institut nepřímého pachatelství zakotvený v ustanovení § 22 odst. 2 TZ, podle nějž je pachatelem i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která pro tento čin není z různých důvodů trestně odpovědná (nedostatek věku, nepřičetnost, omyl, okolnost vylučující protiprávnost apod.), a dále spolupachatelství, kdy byl TČ spáchán úmyslným společným jednáním dvou a více osob podle ustanovení § 236 TZ. Ustanovení § 113 dále uvádí, že nevyplývají z jednotlivých ustanovení TZ něco jiného, rozumí se pachatelem i spolupachatel a účastník (ve smyslu ustanovení § 24 TZ).

¹³⁸ Ustanovení § 25 TZ

¹³⁹ Ustanovení § 26 TZ

¹⁴⁰ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. c) ZSM

¹⁴¹ Ustanovení § 5 odst. 1 ZSM

Dle zákonné definice (přímého) pachatelství je tak pachatelem trestně odpovědná a přičetná (případně dostatečně rozumově a mravně vyspělá) osoba, která bezprostředně spáchala TČ a naplnila svým jednáním veškeré typové i obecné znaky SPTČ. Trestním právem hmotným je pachatel jakožto subjekt řazen mezi obligatorní znaky SPTČ.

Oproti tomu kriminologii je pachatel chápán mnohem širěji, než jak jej chápe obecné trestní právo hmotné. Kriminologie za pachatele pojímá též osoby, které nebyly OČTR trestně stíhány (např. z důvodu nedostatku věku nebo přičetnosti), dále osoby, které vykazují nějaké z tzv. sociálně-patologických chování (např. drogově závislí, prostitutky, extremisté), jakož i potenciální pachatele a osoby, které si spáchaný čin již odpykaly.^{142,143}

Jedním ze základních pojmů ve vztahu k pachateli je **osobnost pachatele**, která je „*funkčním souborem vlastností a pocitů, projevujících se na venek určitým chováním*“.¹⁴⁴ Osobnost pachatele, zejména pak jeho motivace k jednání, osobní, rodinná a kriminální anamnéza, průběh a vývojové problémy socializace nebo úroveň jeho adaptace na okolní sociální prostředí¹⁴⁵ jsou důležité pro možnou predikci dalšího chování tohoto pachatele, jakož i možnost utvořit si ucelenější představu o tom, jaký druh (typ) lidí se stává pachateli těch kterých trestných činů.

Kriminologie se proto důsledně zabývá **typologií pachatele**, jak bylo nastíněno v úvodu kapitoly 7. Typologií se rozumí třídění vybraných jevů podobných znaků, tedy se snaží pachatele klasifikovat podle určitých kritérií příbuznosti nebo podobnosti.¹⁴⁶ Způsobů, jak pachatele rozlišit, je několik.

Jedno z dělení zkoumá, zda se zločincem člověk rodí (tzv. biologická teorie) nebo zda se tomuto kriminálnímu chování učí až v průběhu života (tzv. psychologická teorie), případně vlivem sociálního prostředí, ve kterém se vyskytuje (tzv. sociální teorie).

V 80. letech minulého století vznikla v té době jediná česká typologie pachatelů, která shrnovala do té doby dostupné výsledky výzkumů, které byly v tehdejší Československu

¹⁴² ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4. s. 130.

¹⁴³ GRIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 95.

¹⁴⁴ SCHEINOST, M. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 84.

¹⁴⁵ SCHEINOST, M. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 85.

¹⁴⁶ JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Teoretik. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2. s. 155.

prováděny na vězňených mužích, provopachatelích i recidivistech. Analýzou se tak došlo k celkem **8 typům osobnosti pachatelů:**

1. **Socializovaný** – nízký sklon k agresi, emočně stabilní;
2. **Nesocializovaný** – častá je agrese, trestná činnost vychází spíše z osobnostních než situačních faktorů;
3. **Konformní mormon** – jedná se o intelektově subnormálního jedince;
4. **Nezdrženlivý** – nezvladatelně puzený;
5. **Neurotický** – emočně labilní;
6. **Hostilní** (agresivní);
7. **Podrobný** – má tendenci přebírat normy skupiny; a
8. **Úzkostný manipulátor**.¹⁴⁷

Dalším možným dělením, které se již specificky vztahuje k mravnostní kriminalitě, je dělení na pachatele:

1. **Bez motivu** – mravnostní trestné činnosti se dopouštějí pouze příležitostně;
2. **S předem promyšleným plánem** – jejich čin je předem plánovaný s cílem uspokojit sexuální potřeby nebo zisk; a
3. **Deviantní** – viz kap. 7.1.1.¹⁴⁸

U sexuálních TČ lze pachatele dělit dále na tzv. **kontaktní** a **nekontaktní**, v závislosti na způsobu provedení tohoto TČ. Druhý ze zmiňovaných je typický např. u tzv. exhibicionistů nebo u pachatelů v rámci počítačové mravnostní kriminality.¹⁴⁹

Pachatelem mravnostní kriminality může být obecně ve většině případů jakákoli fyzická osoba bez ohledu na pohlaví, případně též právnická osoba. Výjimkou je TČ soulože mezi příbuznými, kde mohou být pachateli pouze fyzické osoby, které jsou vůči sobě v příbuzenském vztahu v pokolení přímém, případně se jedná o sourozence.

Na závěr je však nutno si ujasnit, že veškeré výše zmíněné poznatky a dělení pachatelů podle jejich osobností není bezchybné. V současné době neexistuje žádná specifická struktura,

¹⁴⁷ SUCHÝ, O., A. R. RATINOV, M. URBANOVÁ a kol. *Osobnost pachatele*. I. –II. díl. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1985.

¹⁴⁸ CHMELÍK, J. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8739-6. s. 23.

¹⁴⁹ BLATNÍKOVÁ, Š., P. FARIDOVÁ a P. ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-143-1. s. 125.

keré by jednoznačně nastínila, podle čeho se dá poznat pachatel mravnostní kriminality, jaké má osobnostní rysy a pod jakou z několika kategorií jej lze zařadit. Navíc každý jednotlivec je individuální, stejný TČ mohou spáchat dva diametrálně odlišní pachatelé, stejně jako typově přibližně stejní pachatelé mohou spáchat zcela různé TČ. Velký vliv na jednání pachatele má též případná porucha osobnosti nebo sexuální deviace pachatele, o které je řeč v následující kapitole.

7.1.1. Sexuální deviace

Sexuální deviací, též parafilii, je myšlena jakási odchylka, úchylka, vybočení nebo odklon od normy v sexuální oblasti. V kvantitativním smyslu se jedná o snížení (impotence, frigidita), nebo naopak zvýšení (satyriasis nebo nymfomanie s ohledem na pohlaví) sexuálního zájmu. V kvalitativním smyslu se sexuální deviace projevuje řadou chování, například:

- **Pedofilie** – sexuální orientace na děti;
- **Gerontofilie** – sexuální orientace na staré osoby;
- **Nekrofilie** – sexuální orientace na mrtvoly;
- **Sodomie** (zoofilie, bestiofilie) – sexuální orientace na zvířata;
- **Fetišismus** – sexuální orientace na určitou část těla;
- **Narcisismu** – sexuální orientace na vlastní tělo;
- **Sadismus** – rozkoš z týrání partnera;
- **Masochismus** – rozkoš z týrání sám sebe;
- **Voyerismus** – rozkoš z pohledu na sexuální styk druhých; nebo
- **Exhibicionismus** – rozkoš z obnažování před druhým.¹⁵⁰

Deviaci lze dále dělit na tzv. deviaci **v aktivitě**, tj. poruchy ve způsobu dosahování sexuálního vzrušení a uspokojení, a deviaci **v objektu**, která je charakterizovaná neadekvátním zaměřením erotické touhy na určitý předmět.¹⁵¹

V případě deviantního pachatele mravnostní trestné činnosti počítá TZ s možností uložit takovému pachateli některé z ochranných opatření, a to jak samostatně, tak vedle jiného trestu.¹⁵²

¹⁵⁰ ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4. s. 162.

¹⁵¹ BLATNÍKOVÁ, Š., P. FARIDOVÁ a P. ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-143-1. s. 133.

¹⁵² Srov. ustanovení § 99 odst. 3 a ustanovení § 100 odst. 3 TZ

Takovým ochranným opatřením může být **ochranné léčení** (§ 99 TZ) nebo **zabezpečovací detence** (§ 100 TZ), které jsou ukládány zejména na základě znaleckého posudku z oboru psychologie, psychiatrie a sexuologie. Ochranné léčení na rozdíl od zabezpečovací detence, která je určena mimořádně nebezpečným osobám, lze uložit ambulantně nebo ústavně¹⁵³ s tím, že v převážné většině se u parafiliků jedná o tzv. sexuologické ochranné léčení s cílem terapeutického působení na deviantního pachatele. Takové léčení je založeno na třech pilířích – biologická (medikace léky tlumícími tvorbu pohlavních hormonů a snižujícími pohlavní touhu), režimová a skupinově psychoterapeutická léčba.¹⁵⁴

Velmi drastickým způsobem, jak ochránit společnost před parafiliky, je jejich **kastrace**. Kastrace je chirurgický zákrok, při kterém dojde k poklesu hladiny testosteronu asi na 5 % původní hodnoty.¹⁵⁵ Za současné právní úpravy¹⁵⁶ je kastrace v teoretické rovině zcela dobrovolným zákrokem, kdy dojde k odstranění varlat (u mužů) nebo vaječnicků, případně i dělohy (u žen). Podle ZSZS je možné kastraci provést u pacienta, který dovršil 21 let a u kterého (a) odborné lékařské vyšetření prokázalo specifickou parafilní poruchu, (b) se prokázaná specifická parafilní porucha projevila spácháním sexuálně motivovaného trestného činu, (c) odborné lékařské vyšetření prokázalo vysokou míru pravděpodobnosti, že v budoucnosti spáchá sexuálně motivovaný trestný čin, nebo (d) jiné léčebné metody nebyly úspěšné nebo ze zdravotních důvodů nelze jiné léčebné metody použít; skutečnost, že u pacienta nelze ze zdravotních důvodů účinně použít jiné léčebné metody, musí být prokázána výsledky odborných vyšetření. Navíc je k tomu nutné kladné stanovisko odborné komise, kterou ustanovuje Ministerstvo zdravotnictví.

Byť za roky 2000–2007 bylo v České republice provedeno pouze kolem 50 kastrací, Česká republika z důvodu povolení a provádění kastrace čelí kritice Evropského výboru pro prevenci mučení a nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání, který kastrace sexuálních delikventů považuje za porušování Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání a který v roce 2009 vyzval Českou republiku k upuštění od kastrací sexuálních delikventů. Argumentují zejména tím, že kastrace je v málo případech skutečně 100%

¹⁵³ Srov. ustanovení § 99 odst. 4 TZ

¹⁵⁴ BLATNÍKOVÁ, Š., P. FARIDOVÁ a P. ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-143-1. s. 81.

¹⁵⁵ BLATNÍKOVÁ, Š., P. FARIDOVÁ a P. ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-143-1. s. 88.

¹⁵⁶ Ustanovení § 17–20 ZSZS

dobrovolná, a dochází tak v praktické rovině k ne plně dobrovolnému nevratnému zásahu do lidského těla. Česká republika do dnešního dne však od kastrací neupustila, tato změna se ani v současné době neplánuje, neboť se argumentuje, že kastrace se ukázala být úspěšným řešením u mnoha sexuálních deviantů. Z parafiliků, kteří za posledních 30–40 let kastraci podstoupili, se jich žádný doposud další násilné trestné činnosti v sexuální oblasti nedopustil, oproti 30% recidivě u jedinců, kteří kastraci nepodstoupili a léčí se pouze ambulantně.

Můj osobní názor na kastraci parafiliků je na pomezí. Zatímco nemohu přehlédnout výše zmíněné statistiky, které jasně dokazují, že kastrace skutečně dokáže být řešením situace, nemohu opomenout problematiku dobrovolnosti, na kterou naráží i Evropský výbor. V případě, že se sám parafilik rozhodne kastraci podstoupit, nemyslím si, že je správné mu tuto operaci neumožnit. Sebeuvědomění a podstoupení kastrace skutečně může předcházet nejen recidivě, ale i páchání samotné sexuální trestné činnosti. Tento podnět by však dle mého názoru měl pocházet plně od osoby, která bude kastraci podstupovat. Problém vidím v situaci, kdy je parafilikovi tento postup doporučen např. za účelem možného znovuzařazení do společnosti. Do kastrace tak může být dotlačen odborníky a domněním, že jiné východisko pro něj není reálné. V tomto případě souhlasím s názorem Evropského výboru, že takto udělený souhlas není 100% a nepochází od samotného člověka, kterého se tento zákrok dotkne. Vzhledem k tomu, že kastrace je nevratným chirurgickým zákrokem, neumožňuje nápravu možného omylu. Dle mého názoru je důležitá právě existence odborné komise, která dává důraz nejen na samotnou sexuální deviaci parafilika, ale zároveň na jeho psychický stav a skutečnost, že 100% rozumí tomu, z jakého důvodu chce tento zákrok podstoupit.

Pro úplnost a shrnutí celé této kapitoly je však třeba uvést, že ne vždy je pachatelem mravnostní kriminality pachatel se sexuální deviací. Jedná se pouze o širokou veřejností rozšířený mýtus, který však není podložen fakty a statistikami. Naopak velká část pachatelů mravnostní kriminality deviantní není. Stejně tak naopak ne každý člověk postižený sexuální deviací se automaticky musí nutně dopustit nějaké trestné činnosti na základě své deviace i jinak.

7.2. Oběť

Obětí se ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 ZOTČ rozumí *„fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit.“*

Pro účely této práce je třeba zdůraznit, že pojem „oběť“ a „poškozený“ ve smyslu trestního práva procesního jsou pojmy odlišné, kdy pojem poškozený, který je fyzickou osobou, je ve vztahu k oběti mnohem užší. Jako poškozený je ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 TŘ rozuměn „ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.“ Ne každá oběť tak musí být nutně poškozeným, a ne každý poškozený je obětí ve smyslu ZOTČ. Zatímco obětí může být ze zákonné definice pouze fyzická osoba, poškozenou osobou může být i právnická osoba, případně stát. Na druhou stranu se za oběť podle ZOTČ můžou v určitých případech považovat i někteří pozůstalí po oběti. Jelikož však TŘ pracuje s pojmem „poškozený“ převážně jako se subjektem trestního řízení, zaměřím se dále převážně na práva oběti ve smyslu ZOTČ.

Vědním oborem, který se zabývá oběťmi trestných činů, je **viktologie**,¹⁵⁷ věda, která je svým obsahem specifickou součástí kriminologie. Kromě samotné osobnosti oběti se zabývá též procesy viktimizace, vztahy mezi pachatelem a obětí, pomocí oběti a prevencí viktimizace. Dále se zabývá nejen rolí oběti ve vztahu ke vzniku a průběhu TČ, ale i při jeho odhalování a vyšetřování.¹⁵⁸

Důležitým pojmem je již zmíněná **viktimizace**, neboli proces poškozování a způsobování újmy oběti, tj. proces, ve kterém se z potenciální oběti stává skutečná oběť.¹⁵⁹ Viktimizaci rozlišujeme na primární a sekundární (případně terciární). **Primární viktimizace** obsahuje následky a újmu způsobenou pachatelem v bezprostřední souvislosti s konkrétním TČ, tedy jako přímý, bezprostřední následek TČ. **Sekundární viktimizace** pak vzniká jako druhotné poškození oběti a zahrnuje až následné negativní důsledky spáchaného TČ. Právě sekundární viktimizace je v rámci mravnostní kriminality, zejména sexuálních TČ, velkým problémem, neboť tato je často důvodem vysoké latence těchto TČ (viz kap. 8.3.). Případnou **terciární viktimizací** lze rozumět dlouhodobou újmu, kdy oběť není schopna se s TČ, který na ní byl spáchán, vyrovnat a navrátit se ke svému původnímu životu.¹⁶⁰ U některých obětí se může dokonce vyvinout posttraumatická

¹⁵⁷ Pojem viktologie pochází z latinského slova pro oběť „*victima*“ a řeckého slova pro vědu či nauku „*logos*“.

¹⁵⁸ VÁLKOVÁ, H., J. KUČTA a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 169.

¹⁵⁹ ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4. s. 217.

¹⁶⁰ ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4. s. 217–218.

stresová porucha. Jedná se o soubor různých poruch chování a prožívání, včetně fyziologických reakcí, které vznikají jako odpověď těla na extrémní stresový prožitek.¹⁶¹

Viktimologie dále u oběti rozeznává její **viktimmnost**, neboli stupeň pravděpodobného rizika, že se jedinec či skupina stane obětí,¹⁶² a to na základě věku, povolání, chování nebo sociální role oběti. V rámci mravnostní kriminality hraje z těchto znaků největší roli pohlaví a věk oběti, kdy velice často se obětí mravnostních TČ stávají ženy nebo děti.

Podle výzkumu z roku 2006,¹⁶³ který na vzorku 3 082 dotázaných zkoumal, zda se mezi lety 2002–2006 setkali s určitým TČ, se obětí (deseti vybraných) TČ staly téměř dvě třetiny (63,5 %) dotázaných, nejčastěji se jednalo o majetkovou kriminalitu. Obětí sexuálního TČ se stalo sice jen 4,6 % z dotazovaných, avšak výzkum prokázal, že u většiny z nich (56 %) se TČ opakoval.

Stejně jako u pachatelů i u obětí rozlišujeme typologii a stejně jako u pachatelů existuje velké množství různých rozlišení.

Jedním z nejznámějších dělení je dělení na 5 základních typů obětí **podle interakce oběti a pachatele** v době kolem spáchání TČ:

1. **Zúčastňující se oběť** – TČ předchází interakce pachatele a oběti, která nezanedbatelným způsobem ovlivňuje motivaci pachatele; časté v případě násilných trestných činů, kdy se pachatel a oběť vzájemně znají;
2. **Nezúčastňující se oběť** – k interakci nedochází, oběť vnímá ohrožení až v momentu samotného útoku;
3. **Provokující oběť** – oběť podcenila nebezpečnost situace, špatně odhadla pachatele a záměrně či bezděčně se vystavila silně viktimogenní situaci;
4. **Latentní oběť** – role oběti není veřejná a újma není formálně známa; objevuje se převážně u fyzického, psychického i sexuálního násilí páchaného v rodinách; a
5. **Nepřavá oběť** – role oběti je získaná omylem, kdy se osoba ocitla v nesprávnou dobu na nesprávném místě.¹⁶⁴

¹⁶¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3. s. 117.

¹⁶² VÁLKOVÁ, H., J. KUČHTA a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 171.

¹⁶³ MARTÍNKOVÁ, M. *Zkušenosti obyvatel České republiky s některými delikty – výsledky viktimologického výzkumu*. Praha: Institut kriminologie a sociální prevence, 2007. ISBN 978-7338-064-9.

¹⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3. s. 109–110.

Dále lze třídit oběti podle míry jejího zavinění na oběti, které si svou viktimizaci zavinily, a dále na ty, které si ji nezavinily. Další průřezové dělení je podle toho, zda k zavinění, respektive nezavinění viktimizace došlo příslušností k některé rizikové skupině (např. prostitutka vs. policista).¹⁶⁵

Mezi další typy obětí patří např.:

- **Skrytá oběť** – zůstala před OČTŘ utajena;
- **Predestinovaná oběť** – vysoké riziko viktimizace;
- **Předstírající oběť** – újmu pouze simuluje;
- **Hypertrofující oběť** – skutečně utrpěnou újmu zveličuje;
- **Dobrovolná oběť** – souhlas oběti s poškozením; nebo
- **Oběť-recidivista** – opakovaně se stává obětí např. z důvodu naivity, důvěřivosti nebo nebezpečných aktivit.¹⁶⁶

Podle věku můžeme oběti dělit na oběti **seniory**, kteří jsou více zranitelní (v důsledku jejich zdravotního stavu, izolovanosti, osamělosti), oběti **dospělé** a oběti **děti**, které se dále dělí podle věku na oběti předpubertální (cca do 11 let věku), v pubertálním věku (12–15 let) a právně způsobilé (15–18 let)¹⁶⁷.

7.2.1. Zvlášť zranitelná oběť

Ačkoli již ze samotného principu vyplývá, že oběť TČ je sama o sobě zranitelná, existují oběti, které jsou zvláště zranitelné ve vztahu k druhotné újmě¹⁶⁸, zastrasování pachatelem TČ nebo je třeba jim dopřát speciální ochrany s ohledem na minimalizaci další viktimizace.¹⁶⁹

¹⁶⁵ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 130.

¹⁶⁶ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 130.

¹⁶⁷ CHMELÍK, J. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8739-6. s. 26

¹⁶⁸ Ustanovením § 2 odst. 5 ZOTČ definována jako újma nezpůsobená obětí TČ, ale vzniklá v důsledku přístupu policie, OČTŘ a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.

¹⁶⁹ GŘIVNA, T. § 2 [Vymezení pojmů]. In: GŘIVNA, T., P. ŠÁMAL, H. VÁLKOVÁ, a kol. *Oběti trestných činů*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-793-4, s. 27, marg. č. 22.

Ochranu tzv. zvlášť zranitelné oběti představila směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí TČ. Ta ve svém čl. 22 apeluje na členské státy, aby u obětí včas zajistili provedení individuálního posouzení s cílem zjistit potřeby zvláštní ochrany a stanovit, zda a v jaké míře mají být využita zvláštní opatření, a to v důsledku zvláštní zranitelnosti těchto obětí vůči sekundární a opakované viktimizaci, zastrasování a odvetě. Individuální posouzení má zohlednit zejména osobní charakteristiku oběti, druh či povahu TČ a okolnosti TČ.¹⁷⁰

Výčet zvlášť zranitelných obětí je obsažen v ustanovení § 2 odst. 4 ZOTČ, podle kterého se za zvlášť zranitelnou oběť považuje:

- a) dítě¹⁷¹,
- b) osoba vysokého věku nebo postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy¹⁷²,
- c) oběť TČ obchodování s lidmi, TČ znásilnění, TČ týrání svěřené osoby, TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí nebo TČ teroristického útoku,¹⁷³ a
- d) oběť TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, TČ zahrnujícího nátlak, násilí či pohrůžku násilím, TČ spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť TČ spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání TČ nebo závislost na ní.¹⁷⁴

Zvlášť zranitelné oběti mají kromě práv, která jsou zákonem připisována všem obětem TČ, navíc určitá speciální práva upravena.

¹⁷⁰ Čl. 22 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu

¹⁷¹ § 2 odst. 4 písm. a) ZOTČ

¹⁷² § 2 odst. 4 písm. b) ZOTČ

¹⁷³ § 2 odst. 4 písm. c) ZOTČ

¹⁷⁴ § 2 odst. 4 písm. d) ZOTČ

Zvlášť zranitelná oběť má právo požádat si o **bezplatnou odbornou pomoc** s tím, že subjekty, které jsou zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem TČ mají povinnost tuto odbornou pomoc bezplatně poskytnout bez zbytečného odkladu s výjimkou situace, kdy se jedná o oběť TČ zanedbání povinné výživy, kdy tímto činem nevzniklo nebezpečí nouze nebo trvale nepříznivý následek.¹⁷⁵

Jedná-li se o zvlášť zranitelnou oběť, příslušné orgány jsou povinny vyhovět žádosti na učinění potřebných **opatření** při úkonu, kterých se oběť účastní, k zabránění kontaktu zvlášť zranitelné oběti s osobou, kterou označila za pachatele, je podezřelá ze spáchání TČ nebo se proti ní vede trestní řízení, a to v kterémkoli stadiu trestního řízení, případně i před jeho zahájením, pokud to nevyklučuje povaha prováděného úkonu.¹⁷⁶

Při výslechu v přípravném řízení, případně při podání vysvětlení podle jiného právního předpisu¹⁷⁷ může zvlášť zranitelná oběť požádat, nebrání-li tomu důležité důvody, aby byla **vyslechnuta** osobou stejného nebo opačného pohlaví¹⁷⁸, případně aby byl přibrán **tlumočník** stejného nebo opačného pohlaví.¹⁷⁹ Podání vysvětlení i výslech zvlášť zranitelné oběti musí být prováděn obzvláště citlivě, osobou k tomu vyškolenou v prostorách k tomuto přizpůsobených, a to tak, aby se výslech později nemusel opakovat.¹⁸⁰

Zvlášť zranitelná oběť, jakož i poškozený mladší 18 let mají nárok na **právní pomoc** poskytovanou zmocněncem bezplatně, nejde-li o TČ zanedbání povinné výživy. Nemusí přitom na rozdíl od jiných poškozených osvědčovat, že nemá dostatek prostředků k hrazení nákladů přibráním zmocněnce.¹⁸¹

¹⁷⁵ § 5 odst. 1 ZOTČ

¹⁷⁶ § 17 odst. 1, 2 ZOTČ

¹⁷⁷ § 19 odst. 3 ZOTČ

¹⁷⁸ § 19 odst. 1 ZOTČ

¹⁷⁹ § 19 odst. 2 ZOTČ

¹⁸⁰ § 20 ZOTČ

¹⁸¹ § 51a odst. 1, 2 TR

8. Prevence

Jedním z předmětů zkoumání kriminologie je její kontrola. V rámci kontroly kriminality jsou hlavními cíli snižování kvantity (četnost spáchaných TČ) a kvality (společenská škodlivost páchaných TČ) kriminality.

Způsobů, jak snížit kriminalitu, případně snižovat její společenskou škodlivost nebo jí zabránit, existuje hned několik. Na jedné straně stojí trestní politika, která je více orientovaná na represivní politiku, tedy potlačení kriminality, kdy tato působí až na důsledky kriminogenního vývoje. Vedle ní stojí **preventivní politika**, která se více zaměřuje na předcházení kriminality, včasnou obranu nebo ochranu, která působí na kriminogenní faktory.^{182,183}

Prevence kriminality tedy představuje soubor nejrůznějších společenských aktivit, které mají za úkol kriminogenní faktory odstranit, oslabit nebo neutralizovat.¹⁸⁴

Prevenici lze rozlišovat podle obsahového zaměření, tedy podle toho, zda se zaměřuje na pachatele, situaci nebo oběť. Podle tohoto dělení rozlišujeme sociální, situační a viktimologickou prevenci.

Sociální prevence se zaměřuje na ochranu a rozvoj jednotlivce, modifikaci jeho nevhodného rodinného zázemí a upravuje působení širšího sociálního zázemí, jako je škola nebo volnočasové aktivity. Snaží se tak předcházet tomu, aby se z jedince vůbec pachatel kdy stal, přitom kontroluje lidské chování zevnějšku, využívá právního řádu, morálních hodnot, veřejného mínění nebo médií, a dále zevnitř, kdy se snaží působit na vnitřní chování jedince, který tak může dále sám vlastní chování regulovat.^{185,186} Z kriminogenních faktorů se zaměřuje zejména na prostituci, alkoholismus, nezaměstnanost, bezdomovce a u dětí dále záškoláctví.

Aby sociální prevence dosáhla svého cíle, klade důraz na prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá a které ovlivňuje jedincovo chování v budoucnu, stejně jako jeho pohled na svět. Rodina však není jediným faktorem, který rozhoduje o tom, zda se jedinec nakonec vydá na „dráhu

¹⁸² GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 151.

¹⁸³ NOVOTNÝ, O. a J. ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8. s. 183.

¹⁸⁴ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 151.

¹⁸⁵ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 153–160.

¹⁸⁶ JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Teoretik. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2. s. 274–277.

kriminálníka“. Velký vliv na to má též škola, v rámci níž se mladý jedinec může zúčastnit velkého množství preventivních programů, případně přátel, se kterými se jedinec stýká. Jak již bylo zmíněno v kapitole výše, důvodem páchaní kriminality může být i psychická porucha, ať už genetická nebo získaná v průběhu let jako reakce na nevhodné podmínky. Sociální prevence má tak za úkol tyto jedince vyhledat a vymanit je z dosahu a přímého vlivu všeho, co by mohlo mít za následek jakékoli páchaní kriminality, kdy často řešení není jedno, ale jedná se o souhrn mnoha různých preventivních opatření.

Oproti sociální prevenci se tzv. **situační prevence** nezaměřuje na samotného potenciálního pachatele, nýbrž se snaží odstraňovat přímo kriminogenní situace, tedy jejím cílem je co nejvíce omezit příležitosti ke spáchání TČ. V minulosti bylo kriminologickými a kriminalistickými poznatky dokázáno, že určitá místa, hodina, den, část měsíce apod. jsou pro kriminální aktivitu více lukrativní.¹⁸⁷ Situační prevence se zaměřuje právě na tato místa, doby či situace. Opatření situační prevence působí převážně na pouliční majetkovou kriminalitu, ale může zabránit též násilné nebo i mravnostní kriminalitě.¹⁸⁸

Mezi již zmíněná opatření situační prevence patří např. zvýšení ochrany určitých objektů, osob nebo věcí, které jsou náchylnější na kriminální útok, od bezpečnostních zámků, poplašných zařízení, přes hlídače, zlepšení osvětlení v místě zvýšené kriminality až po výuku sebeobrany. Případně je na místě ohrožené věci přesunout na bezpečnější místo (např. zaparkování auta na hlídaném parkovišti místo na ulici může zabránit jeho vykradení). Dalším způsobem je ztížit přístup k prostředkům, které jsou vhodné pro spáchání TČ, jako jsou například určité typy zbraní, jedů, drog apod. V neposlední řadě je možné situační prevence dosáhnout i za použití pořádkových a hlídkových služeb policie, případně i soukromých bezpečnostních služeb nebo občanských a sousedských hlídek, díky nimž je možné více ochránit riziková místa v obci i mimo ni, kde často ke kriminalitě dochází.^{189,190}

Poslední **viktímologická prevence** se zaměřuje na ochranu potenciální oběti, která se často překrývá právě se sociální a situační prevencí, např. výuku sebeobrany lze zařadit jak pod situační,

¹⁸⁷ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 162–163.

¹⁸⁸ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 162.

¹⁸⁹ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 163–168.

¹⁹⁰ JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Teoretik. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2. s. 277–281.

tak pod viktimologickou prevencí. Kromě kurzů sebeobrany sem spadají nejrůznější osvěty týkající se toho, jak se má člověk chovat, aby sebe, případně svůj majetek zbytečně nevystavoval riziku.¹⁹¹

V rámci prevence kriminality se klade důraz na informovanost veřejnosti týkající se kriminologických faktorů. Tohoto lze docílit již v mládí potenciálního pachatele i oběti např. za pomoci nejrůznějších programů pro školy, které reagují na současné problémy nejen ve školách, jako je kyberšikana, sociální adaptace v třídním kolektivu nebo nebezpečí spojené s užíváním návykových a jiných látek v závislosti na věku žáků. Programy mohou být pořádány jak přímo v budově školy, nebo jako exkurze do nejrůznějších institucí, jako je třeba věznice, která má za úkol nejen informovat žáky o fungování vězeňství, ale také se je snaží od kriminality odradit tím, že jim ukazuje negativní dopady vězení na odsouzené.

Dalším možným dělením je podle okruhu adresátů nebo vývojového stadia kriminality (tedy podle úrovně) na prevenci primární, sekundární a terciární.

Primární prevence je adresovaná veškerému obyvatelstvu, případně některým demograficky vymezeným skupinám, působí na každého bez ohledu na to, že každá osoba je jinak kriminalitou ohrožena. Snaží se o soudržnost celé společnosti a minimalizovat prostor pro kriminalitu.¹⁹² **Sekundární prevence** se orientuje přímo na potenciální pachatele, oběti a kriminogenní situace, tedy působí převážně na kriminálně rizikové skupiny a snaží se překonat kriminogenní situace.¹⁹³ **Terciární prevence** se snaží zabránit recidivě u pachatele (kriminální recidiva) nebo u oběti (viktimologická recidiva). Zatímco u pachatele se terciární prevence zaměřuje na jeho sociální reintegraci, u obětí se dává důraz především na sekundární viktimizaci (viz kap. 7.2. a 8.3.), nápravu následků TČ a poskytnutí potřebné pomoci oběti.¹⁹⁴

¹⁹¹ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 168–169.

¹⁹² GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 169.

¹⁹³ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 170–171.

¹⁹⁴ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 171.

8.1. Prevence mravnostní kriminality

U kontroly samotné mravnostní kriminality se rozlišuje mezi tím, zda je pachatel deviantní či nikoliv (srov. kap. 7.1.1.). Zatímco u deviantních pachatelů často dochází k medicínské či psychologické a psychiatrické léčbě, a to jak po spáchání TČ, tak i jako preventivní opatření, u nedevariantních pachatelů se klade důraz právě na prevenci za pomoci preventivních opatření z oblasti sociální, situační i viktimologické prevence.

U prevence TČ směřujících proti svobodě rozhodování v pohlavních vztazích (tj. znásilnění a sexuální nátlak) jsou důležitá preventivní opatření z kategorie situační prevence – vyvarovat se místům, kde by k těmto TČ mohlo dojít, jako jsou opuštěná a špatně osvětlená místa, obezřetnost k okolí, případně zajistit si nějakou možnost obrany, ať už je to např. pepřový sprej, který může působit i jako preventivní opatření ve vztahu k majetkové nebo násilné kriminalitě, nebo využití lekcí sebeobrany, převážně pokud se jedná o případné oběti, které nejsou tolik fyzicky zdatné (drobné osoby, děti). S výše uvedeným souvisí i korespondující viktimologická opatření.

Zmíněné způsoby prevence se dají uplatnit i ve vztahu k trestné činnosti ohrožující zdravý vývoj dítěte (svádění k pohlavnímu styku, pohlavní zneužití) a některým TČ směřujícím proti zásadám morálky v pohlavních vztazích (obchodování s lidmi).

Velký vliv na prevenci mravnostní kriminality mají média, která ovlivňují v mnoha aspektech veřejné mínění, tedy i to, jak na mravnostní kriminalitu pohlíží veřejnost. Troufnu si tvrdit, že vedle násilné kriminality je mravnostní kriminalita (zejména sexuálně motivované TČ) jednou z veřejností nejvíce odsuzovaných kriminalit. Z toho důvodu není složité využít právě veřejné mínění jako odstrašení od případného páchaní tohoto druhu kriminality, jakož ji využít i při vyšetřování. Využití médií však může mít i negativní vliv, zejména na oběť, kdy dochází k sekundární viktimizaci (srov. kap. 7.2. a 8.3.).

V případě kriminality páchané v souvislosti s **prostitucí** se preventivní programy snaží předcházet jak organizovanému zločinu ve vztahu k prostituci, tak např. nedobrovolné prostituci dospělých i dětí, a to pravidelnými zdravotními prohlídkami (které mohou zachytit i případné šíření a ohrožení pohlavní nebo jinou nakažlivou lidskou nemocí).

Pokud jde o mravnostní kriminalitu, která je páchaná na **dětech**, ty si často ani neuvědomují, že se obětí TČ staly. Je tak převážně na dospělých, které jsou s dítětem-obětí v kontaktu, aby si všimli fyzických a psychických následků TČ na dítěti. Stejně tak je důležitá informovanost dětí např. právě za využití některých preventivních programů ve školách i mimo školu, kupříkladu ve vztahu k tzv. „*stranger danger*“, jakož i týkající se online prostředí, které se

s technologickým vývojem stává pro děti více a více nebezpečný. Pojem „*stranger danger*“ lze přeložit jako „nebezpečí cizího člověka“. Má za úkol varovat děti před všemi cizími osobami, kdy se nemají pouštět do konverzace s nikým, koho neznají, nevěřit jim, nikam s nimi nechodit, nic od nich nepřijímat, a to jak v reálném životě, tak v online prostředí.

Nebezpečím na internetu se ve vztahu k dětem zabýval např. projekt Barbory Chalupové a Víta Klusáka „**V síti**“, který se zabýval tématem zneužívání dětí na internetu a v rámci preventivních videí se snažil tuto osvětu šířit mezi mladistvé. Stejně tak se snažil rodičům vštípit, aby kontrolovali činnost svých dětí na internetu, což je jeden ze způsobů, jak zastavit nebo v lepším případě předejít kybergroomingu.

Pro úplnost je třeba uvést, že **kybergroomingem** se rozumí sexuální zneužívání za použití často smyšlené identity na sociálních sítích a chatových místnostech za účelem obět' vylákat na setkání.¹⁹⁵ Častými obětmi kybergroomingu jsou právě děti, které se tolik neorientují v problematice nebezpečí online prostředí. V českém právním řádu upravuje TČ navazování nedovolených kontaktů s dítětem ustanovení § 193b TZ.

8.2. Policejní statistiky

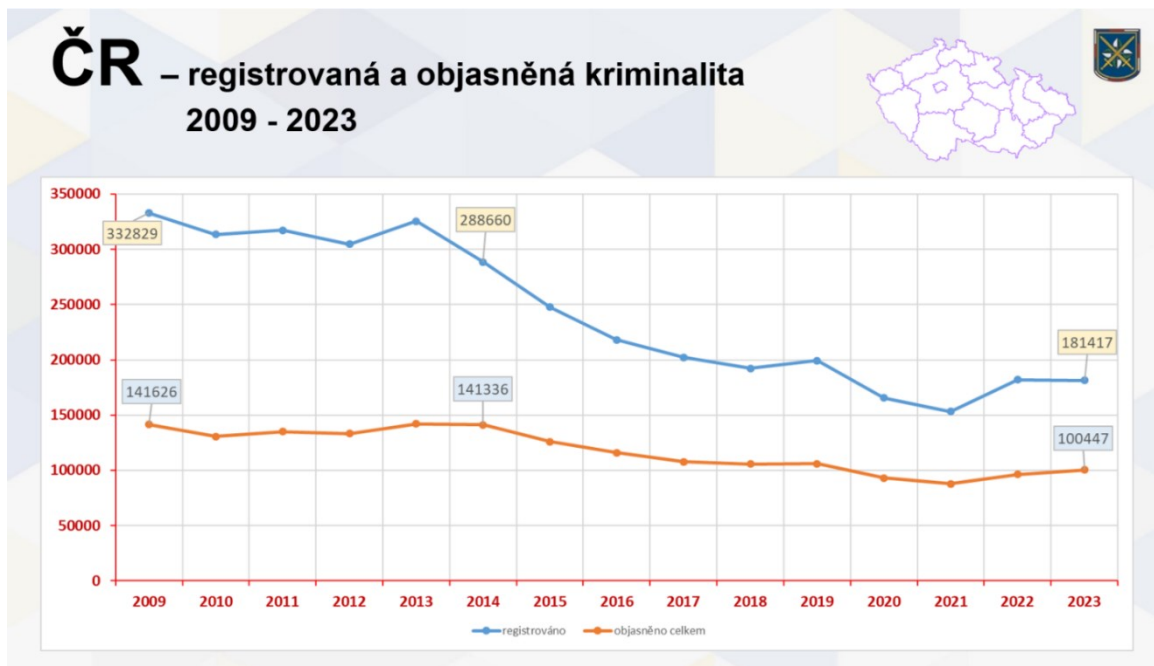
Policie České republiky na svých webových stránkách¹⁹⁶ zveřejňuje téměř dvacet pět let měsíční a roční statistiky kriminality. Podle zveřejněných statistik Policie České republiky za rok 2023¹⁹⁷ bylo registrováno celkem 181 417 TČ, což je o 0,3 % méně než v předchozím roce (za rok 2022¹⁹⁸ bylo registrováno 181 991 TČ, tedy o 574 skutků více). Objasněnost se držela na 45,8 % (celkem bylo objasněno 82 992 skutků), naopak tedy vidíme nárůst oproti předchozímu roku, kdy v roce 2022 činila objasněnost pouze 44,8 %.

¹⁹⁵ GŘIVNA, T. M. RICHTER a H. ŠIMÁNOVÁ (ed.). *Vliv nových technologií na trestní právo*. Praha: Auditorium, 2022. ISBN 978-80-87284-95-7. s. 348.

¹⁹⁶ Dostupné z: <https://www.policie.cz/>

¹⁹⁷ *Statistické přehledy kriminality za rok 2023* [online]. Policie ČR: Kriminalita [cit. 2023-01-14]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>

¹⁹⁸ *Statistické přehledy kriminality za rok 2022* [online]. Policie ČR: Kriminalita [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>

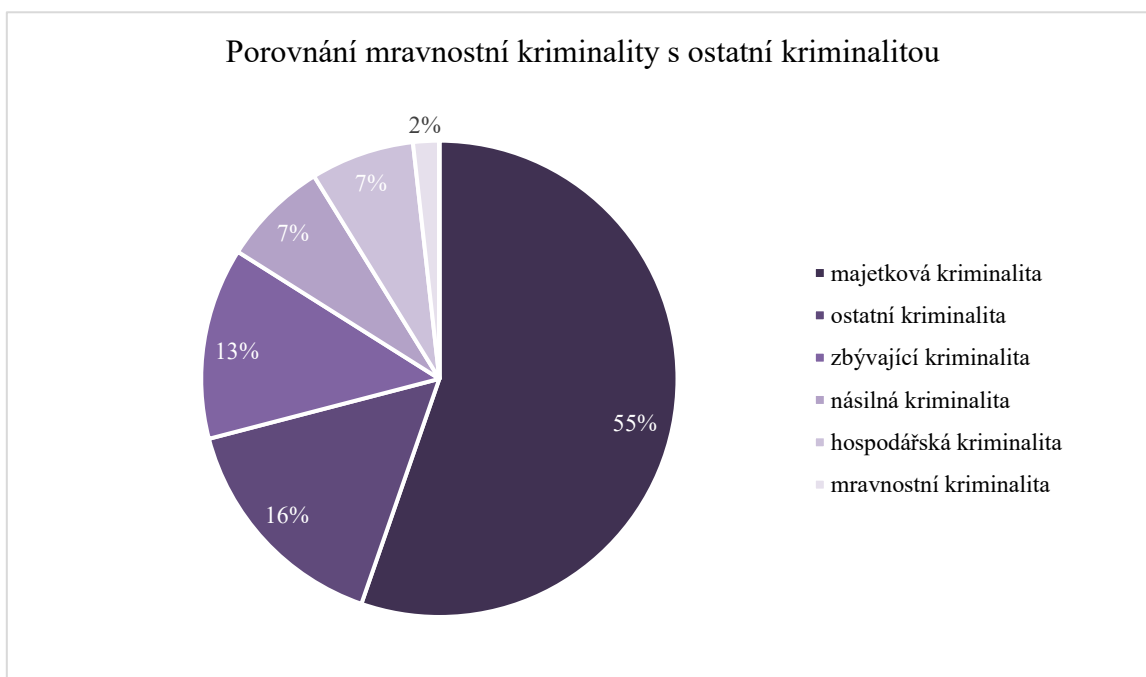

Zdroj:¹⁹⁹

Mravnostní kriminalitou se podle policejních statistik rozumí TČ označené ve statistikách čísly 200–299, tedy kromě TČ, kterými se v této práci zabývám hlouběji, se jedná o TČ spojené s ohrožováním pohlavní nemocí a nakažlivou lidskou nemocí včetně s tím spojeného ublížení na zdraví (§ 143, § 145, § 146, § 148, § 152, § 153 a § 155 TZ), TČ dvojího manželství (§ 194 TZ) a výtržnictví ve vztahu k pohlavním úchylkám (§ 358 TZ).

Mravnostních TČ bylo za uplynulý rok registrováno celkem 3 201, z nichž objasněno bylo 59,1 % (celkem 1 891). Mravnostní kriminalita tak navzdory laickému přesvědčení tvořila pouhá 2 % z celkové kriminality za uplynulý rok, tj. po vojenských a protiústavních činech (kterých bylo za uplynulý rok registrováno pouze 19), se jedná o druh kriminality s nejnižšími čísly registrované kriminality.

¹⁹⁹ Vývoj registrované kriminality v roce 2023. [online]. Policie.cz. 2024. [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2023.aspx>.

Zdroj:²⁰⁰, vlastní grafické zpracování

Podle výše zmíněných statistik je meziročně stále nejčastějším TČ v rámci mravnostní kriminality TČ znásilnění (celkem 917 registrovaných skutků za rok 2023), následovaný TČ týkajícími se dětské pornografie (§ 192 a § 193 TZ) a pohlavního zneužití (§ 187 TZ). Lze tak dovodit, že velice častými oběťmi se stávaly právě děti. Je zajímavé, že TČ pohlavního zneužití byl navíc téměř z poloviny spáchán taktéž dětmi (tj. osobou, která ještě nedovršila 18 let), z nichž polovina dosud nebyla ani trestně odpovědná (mladší 15 let).

Zatímco počet registrovaných mravnostních TČ za posledních 5 let (tj. od roku 2019) kolísá kolem cca 2 600 až 3 300 skutků ročně, objasněnost se za poslední roky drží kolem necelých 60 % (s výjimkou roku 2019, kdy byla objasněnost na 67,8 %). Statistiky v rámci mravnostní kriminality však neudávají pouze TČ, které byly spáchané za daný rok. Jedná se o specifický druh kriminality, u které je trestná činnost oznamována se zpožděním, někdy i několika let (více viz kap. 8.3.). Je tedy třeba uvést na pravou míru, že mravnostní TČ uvedené v policejních statistikách jsou pouze skutky, které byly OČTŘ za uplynulý rok registrovány, tj. u nich bylo v předmětném období zahájeno trestní řízení.²⁰¹ Oproti ostatním druhům kriminality je objasněnost mravnostní

²⁰⁰ *Statistické přehledy kriminality za rok 2023* [online]. Policie ČR: Kriminalita [cit. 2023-01-14]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>

²⁰¹ *Vývoj registrované kriminality v roce 2023*. [online]. Policie.cz. 2024. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2023.aspx>. [cit. 2024-01-25].

kriminality však poměrně vysoká, její objasněnost se pohybuje v podobných číslech jako kriminalita násilná²⁰².

8.3. Proč je vysoká latence u sexuálních TČ?

Znásilnění je nejčastějším TČ, který lze zařadit pod mravnostní kriminalitu, zároveň se ale jedná o TČ s jednou z nejvyšších latencí. Vysokou latencí se rozumí nízká míra oznámení činu policejním orgánům ze strany oběti. Vedle znásilnění se níže uvedené dá vztáhnout téměř na všechny TČ se sexuálním podtextem, jako je sexuální nátlak (§ 186 TZ), svádění k pohlavnímu styku (§ 202 TZ) nebo pohlavní zneužití (§ 187 TZ).

Důvodů, proč je latence u TČ se sexuálním motivem takto vysoká, existuje celá řada. Níže zmíním alespoň některé z nich.

Jedním z důvodů je již v kapitole 4.1. zmíněný **partnerský vztah** mezi pachatelem a obětí. Oběť si často ani neuvědomí, že se stala obětí TČ znásilnění, dokud tento vztah neukončí a nepohlédne na něj zpětně, nebo si nechce připustit, že se o znásilnění jednalo, bojí se útočníka, případně nechce, aby se o tom dozvěděly blízké osoby.

S posledním zmíněným souvisí **stud** oběti. Právě stud bývá jedním z nejčastějších důvodů, proč oběti tyto TČ nenahlašují. Přestože oběť není v případě těchto činů na vině, má pocit, že si za jednání pachatele může sama, a stydí se přiznat, že se jí něco takového vůbec stalo. Často dochází ke zbavování se oblečení, které měla oběť při činu na sobě, a ložního prádla. Oběť se cítí špinavá a má potřebu ze sebe onen pocit smýt, čímž ničí případné důkazy, které by mohly pomoci při vyšetřování, pokud by čin ohlášen byl.

Dalším z klíčových faktorů a důvodů vysoké latence je **sekundární viktimizace** oběti, která byla zmíněna již v kapitole 7.2. Jak již bylo řečeno, sekundární viktimizace vzniká až jako druhotné poškození oběti, kdy zahrnuje následné negativní důsledky TČ. Nejčastěji je způsobována neprofesionálním chováním a nevhodným postupem OČTŘ a jiných osob, které s obětí přijdou do kontaktu, dále reakcí nejbližšího okolí oběti, zejména z důvodů existence falešných mýtů a stereotypů o oběti, o kterých bude řeč níže, nebo vlivem médií, která se snaží z každou cenu vypustit do světa pro čtenáře či diváky atraktivní článek nebo reportáž. Pokud si tedy oběť uvědomí vlastní viktimizaci a rozhodne se kupříkladu svěřit rodičům či blízkým,

²⁰² V rámci násilné kriminality bylo v roce 2023 registrováno celkem 13 115 skutků, z nichž objasněno bylo přesně 63 %.

nahlášení TČ OČTŘ může ztroskotat právě na nedůvěře v policejní a jiné orgány, kdy oběť chce na vše zapomenout, posunout se dál a ne se „marně“ dožadovat spravedlnosti. Proto není neobvyklé, že k samotnému ohlášení TČ dojde osobou blízkou oběti.

Sekundární viktimizace je často spojována s určitými sociálními **stereotypy a mýty**, zejména pak právě u mravnostní kriminality, respektive u sexuálních TČ. Vina je nejen samotnou obětí, ale i okolím svalována právě na oběť, kdy je tvrzeno, že si za viktimizaci může sama a za své chování si to zasloužila, např. se měla bránit, neměla chodit sama ve večerních hodinách venku sama, neměla být takto oblečená nebo neměla požit alkohol či jiné návykové látky. Prožitky oběti jsou také často zlehčovány např. stranou obhajoby v trestním řízení.

A konečně, v případě, že nebyl TČ ohlášen ihned, oběť se obává, že již „nemá cenu“ čin ohlašovat, jelikož od té doby **uběhla delší doba**, o činu neexistují hmotné důkazy (mohly být zničeny samotnou obětí, vědomě i nevědomě), a má tak pocit, že v případě trestního řízení by šlo pouze o „slovo proti slovu“ mezi obětí a pachatelem. Oběť, která TČ ohlásila až po delší době, si od okolí, OČTŘ nebo i veřejnosti vyslechne, proč to neohlásila ihned a nechávala si to pro sebe. Toto se často objevuje u medializovaných kauz, kdy ohlášení TČ jednou obětí s sebou strhne lavinu dalších oznámení, zejména pokud se jedná o mediálně známou osobu pachatele. Nejen jsou pak prožitky obětí opět zlehčovány, ale z důvodu známé tváře pachatele se část veřejnosti může postavit na jeho stranu, a proto bez jiných důkazů výpovědím obětí nevěří.

Důvodů, proč je mravnostní kriminalita tolik latentní, existuje celá řada. Tyto důvody se odrážejí převážně v psychice oběti, která nad činem, který na ní byl spáchán, nedokáže bez pomoci jiného reagovat racionálně. Není však čemu se divit. Tyto TČ zasahují obrovským způsobem nejen do fyzické sféry oběti, ale poznamenávají její psychickou stránku na dlouhá léta. Přestože je všeobecná snaha o podporu obětí sexuální kriminality, doporučení ve stylu: „Vyhledej odbornou pomoc a oznam to“ nejsou pro velkou část obětí realizovatelným řešením. Každá osoba prožívá různé věci jinak, a je tak potřeba dát nejen v rámci preventivních opatření, ale i v rámci sekundární a terciární prevence větší důraz na jednotlivé okolnosti případů a přizpůsobit se oběti tak, aby na ní čin zanechal co nejmenší následky.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala problematikou mravnostní kriminality, tedy kriminality, která je v rozporu s tím, co je společností považováno za mravné a morální. Jak již bylo v práci několikrát zmíněno, mravnostní kriminalita je jednou ze společensky nejškodlivějších, neboť zanechává na obětech a osobách oběti blízkých dlouhodobá i celoživotní traumata. To podtrhuje i fakt, že TČ, které lze pod mravnostní kriminalitu zařadit pro jejich zásah do svobody v rozhodování v pohlavních vztazích, ohrožování mravního vývoje dítěte nebo zásah do dobrých mravů v pohlavních vztazích, se povětšinou nacházejí ihned v hlavě III. (respektive částečně i v hlavě II. a IV.) TZ, tedy zákonodárce, dává těmto společenským zájmům, které mravnostní TČ chrání, velký význam.

Mravnostní kriminalita je upravena nejen na úrovni českého právního řádu, ale zabývá se jí i velké množství mezinárodních dokumentů. Zatímco některé jsou významné pro svou lidskoprávní úpravu, jiné se zaměřují na konkrétní dílčí problémy mravnostní kriminality, jako je ochrana oběti, problematika počítačové kriminality ve vztahu k dětské pornografii nebo dlouhodobě diskutovaná úmluva o prevenci potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulská úmluva).

V kapitole 3.3.1. jsem se pokusila o ucelenější pohled na nejrůznější mýty, které jsou často v souvislosti s touto úmluvou skloňovány, a některé jsem uvedla na pravou míru. Dle mého subjektivního názoru by Istanbulská úmluva do českého právního řádu mohla přinést velká pozitiva, zejména pokud jde o ochranná opatření týkající se obětí, na něž se tato práce zaměřila i v dalších kapitolách. Přesto je Istanbulská úmluva pro některé skupiny obyvatel stále velice kontroverzním řešením, proto si dovoluji tvrdit, že část české populace na její ratifikaci nebyla připravena, což dokazuje i skutečnost, že její ratifikace nebyla Senátem schválena o pouhé dva hlasy.

V následujících kapitolách jsem rozebrala vybrané TČ mravnostní kriminality. Každý TČ byl detailně analyzován, přičemž největší důraz byl dán na TČ znásilnění, nejen proto, že se podle policejních statistik jedná o nejčastěji páchaný TČ z kategorie mravnostní kriminality, ale i proto, že v současné době dochází ve společnosti i v politických kruzích k rozsáhlým debatám ohledně redefinice tohoto TČ, v němž má být upuštěno od konceptu znásilnění jakožto násilím vynuceného pohlavního styku a nahrazeno konceptem nekonsenzuálního pohlavního styku po vzoru některých zahraničních úprav, včetně 16 evropských států. Koncept, který byl v nedávné době schválen vládou, je založen na zásadě „*ne znamená ne*“, což na rozdíl od původní navrhované zásady „*ano znamená ano*“ má za následek nutnost úpravy bezbrannosti, respektive zneužití bezbrannosti. Dále

by redefinice znamenala zavedení nového TČ sexuálního útoku (nově jako ustanovení § 185a TZ), který by nově trestal všechny „nepenetrační“ sexuální praktiky a TČ znásilnění (§ 185 TZ) by se zaměřil pouze na soulož a činy provedené srovnatelně závažným způsobem, tedy v současné době závažnější formy znásilnění.

V sedmé kapitole jsem se zaměřila na pachatele a oběť mravnostní kriminality. Zmínila jsem několik typů pachatelů podle různých kritérií, kdy největší důraz byl na parafilní pachatele, tedy pachatele s nějakou sexuální deviací. U sexuálních deviantů jsem se zaměřila na možnosti léčby těchto jedinců, od těch, které méně zasahují pachatele fyzicky i psychicky, až po možnost dobrovolné kastrace, kde jsem probrala, zda je kastrace, byť dobrovolná, vhodným nástrojem léčby parafiliků. V rámci sekce zabývající se obětí jsem se zaměřila nejen na typologii obětí, ale také na problematiku zvláště závažných obětí a jejich práva. Zvláštní pozornost jsem dala tzv. viktimizaci, převážně sekundární viktimizaci, který vzniká až jako druhotné poškození oběti.

Sekundární viktimizace byla velkým tématem i v rámci prevence. Je to totiž právě sekundární viktimizace, která je jedním z důsledků vysoké latence sexuálně motivovaných TČ. Oběť těchto činů má velice často dlouhodobé psychické následky, které jsou dále předmětem výslechů v rámci trestního řízení, a stejně tak předmětem diskuze blízkého okolí oběti, v některých více medializovaných případech i předmětem celostátní diskuze. Jak již bylo řečeno výše, mravnostní kriminalita a TČ s ní související jsou stále velkým tabu v naší společnosti. Nejedná se o běžně probírané téma. Oběti se tak často stydí o své viktimizaci mluvit, což bohužel dále napomáhá šíření nejrůznějších mýtů a stereotypů, které se v souvislosti s mravnostní kriminalitou a jejími oběťmi často skloňují. Zboření některých těchto stereotypů bylo dalším tématem této diplomové práce.

V úvodu diplomové práce jsem si jako své cíle zvolila zorientování se v problematice mravnostní kriminality a její hlubší pochopení. Sebevědomě mohu tvrdit, že tento cíl mám za splněný. Při vyhledávání informací k vypracování diplomové práce jsem si vytvořila ucelenější přehled o mravnostní kriminalitě a jakou hrozbou je skutečně pro společnost. Právě podání uceleného přehledu bylo další z mých cílů. Přestože práce zcela nevyčerpává všechna témata, která by se vyčerpat dala, stejně tak neobsahuje kompletní analýzu všech TČ, které pod mravnostní kriminalitu můžeme podřadit, dovoluji si tvrdit, že i tento cíl byl naplněn. Práce obsahuje alespoň základní informace ke každému z probíraných témat a často jde i pod povrch problému.

Pokud jde o zboření mýtů a překonání stereotypů, i zde považuji cíl za splněný. Kromě výše zmíněného, kdy se stereotypy a mýty zabývám v souvislosti s problémem vysoké latence mravnostních TČ, tomuto cíli je z velké části věnována kapitola o Istanbulské úmluvě.

Konečně se mi podařilo též do detailu analyzovat TČ znásilnění a porovnat jeho současný stav s připravovanou novelou, kterou by byla definice tohoto TČ změněna tak, jak jsem uvedla v závěru výše. S ohledem na výše uvedené mám tak všechny mnou stanovené cíle za splněné.

Mravnostní kriminalita je v českém právním řádu upravena více méně komplexně. Kromě samotného TZ zde máme řadu dalších zákonů, které se zabývají např. ochranou obětí nejen těchto TČ. Přestože na teoretické úrovni považuji současnou úpravu za adekvátní a dostatečnou, věřím, že je stále co zlepšovat, a to právě zejména v souvislosti s ochranou obětí a předcházením sexuálně motivovaných TČ. Vysoká latence těchto TČ dokazuje, že oběti se stále necítí natolik bezpečně a nevěří v justiční systém a jiné instituce, které by je měly před sekundární viktimizací chránit, natolik, aby tento čin ohlásily. Preventivní opatření jsou důležitá od útlého věku člověka, ať už proto, aby případné oběti věděly, jak se nejlépe vyvarovat viktimizaci, a v případě, že se oběti již staly, jak co nejúčinněji vyhledat odbornou pomoc, a stejně tak kvůli předcházení páchaní této trestné činnosti potenciálním pachatelem. Bohužel si myslím, že zejména v případě ochrany obětí má Česká republika stále určité mezery, které by bylo třeba zacelit, a dále je modernizovat.

Seznam použitých zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku
EU	Evropská unie, politická a ekonomická unie sdružující 27 evropských států
NS	Nejvyšší soud České republiky
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení ve smyslu ustanovení § 12 odst. 1 TŘ – soud, státní zástupce a policejní orgán ve smyslu odst. 2 téhož ustanovení
OSN	Organizace spojených národů, mezinárodní organizace založená v roce 1945 za účelem mírového soužití
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
SPTČ	Skutková podstata trestného činu – objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka
Starý TZ	Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
ŠkolZ	Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů
TČ	Trestný čin ve smyslu ustanovení § 13 odst. 1 TZ
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZOTČ	Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů
ZSM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
ZSZS	Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BLATNÍKOVÁ, Š., P. FARIDOVÁ a P. ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost. Studie* (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-143-1.

ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

GŘIVNA, T., P. ŠÁMAL, H. VÁLKOVÁ, a kol. *Oběti trestných činů*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-793-4.

GŘIVNA, T. M. RICHTER a H. ŠIMÁNOVÁ (ed.). *Vliv nových technologií na trestní právo*. Praha: Auditorium, 2022. ISBN 978-80-87284-95-7.

CHMELÍK, J. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8739-6.

JELÍNEK, J. *Kriminologie. Teoretik*. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0.

MARTÍNKOVÁ, M. *Zkušenosti obyvatel České republiky s některými delikty – výsledky viktimologického výzkumu*. Praha: Institut kriminologie a sociální prevence, 2007. ISBN 978-7338-064-9.

MUSIL, J., Z. KONRÁD aj. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Beckovy mezioborové učebnice. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9.

NOVOTNÝ, O. a J. ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8.

SCHEINOST, M. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0.

SUCHÝ, O., A. R. RATINOV, M. URBANOVÁ a kol. *Osobnost pachatele*. I.–II. díl. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1985.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1.

ŠÁMAL, P., T. GRÍVNA. L. BOHUSLAV, O. NOVOTNÝ, J. HERCZEG et al. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788075987648.

VÁLKOVÁ, H., J. KUČHTA a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3.

ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Co přinese Istanbulská úmluva a k čemu je pojem gender? [online]. Česká ženská lobby. 2018. Dostupné z: <https://czlobby.cz/cs/zpravy/co-prinese-istanbulska-umluva-k-cemu-je-pojem-gender>. [cit. 2024-01-27].

KOVÁŘOVÁ, D. *Seminář o Istanbulské úmluvě*. [online]. Bulletin-advokacie.cz. 2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cak-proti-istanbulske-umluve>.

ŘEPKA, V. *Ministerstvo předkládá vládě novelu trestního zákoníku – redefinici znásilnění*. online. Justice.cz. 2023. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=ministerstvo-predklada-vlade-novelu-trestniho-zakoniku-redefinici-znasilne-2>. [cit. 2024-01-14].

Statistické přehledy kriminality za rok 2022 [online]. Policie ČR: Kriminalita [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2023 [online]. Policie ČR: Kriminalita [cit. 2023-01-14]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>.

TZ: Obavy z Istanbulské úmluvy se v ostatních státech nenaplnují. [online]. Vláda České republiky. 2019. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tiskova-zprava-obavy-z-istanbulske-umluvy-se-v-ostatnich-statech-nenaplnuji-176766/>. [cit. 2024-01-27].

Vývoj registrované kriminality v roce 2023. [online]. Policie.cz. 2024. [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2023.aspx>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, OSN

Opční protokol k úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii, OSN

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, 32011L0093-20111217

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, 32012L0029

Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění)

Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Sdělení č. 123/1995 Sb., Ministerstva zahraničních věcí o přístupu České republiky ke Statutu Rady Evropy

Sdělení č. 74/2013 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte týkajícího se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie

Sdělení č. 104/2013 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o počítačové kriminalitě

Rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/68/JHA o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii

Úmluva o právech dítěte, OSN

Úmluva Rady Evropy o prevenci potírání násilí na ženách a domácího násilí, Rada Evropy

Všeobecná deklarace lidských práv, OSN

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

4. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. 1. 1977, sp. zn. 4 To 40/76

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 8. 1994, sp. zn. 4 To 518/94

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 12. 2004, sp. zn. 7 Tdo 1077/2004

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 69/04

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1096/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 6 Tdo 21/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. 4 Tdo 33/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014-15

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 775/2014-24

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1022/2015-113

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. 8 Tdo 402/2016-34

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2020, sp. zn. 8 Tdo 1091/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2021, sp. zn. 7 Tdo 1169/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2022, sp. zn. 4 Tdo 566/2022

5. Seznam ostatních zdrojů

C. H. BECK. *Redefinice znásilnění*. Právní zpravodaj, 16. 1. 2024

KRUK, J. *Trestní zákoník Rakouska – Spolkový zákon z 23. 01. 1974, ve znění novely č. 134/2013, stav 01. 01. 2014*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

LEGS. *Redefinice trestného činu znásilnění*. Právní rozhledy, 2023, č. 18, s. II.

MÍŠŮR, P. *Návrh novely trestního zákoníku, upravující definici trestného činu znásilnění, po připomínkovém řízení*. Ius Focus, 17. 10. 2023.

Připomínky Nejvyššího soudu k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony ze dne 12. 9. 2023

Úřad vlády. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta. Úřad Vlády ČR: 2018.

Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz

Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, sp. zn. Tpjf 158/80

Mravnostní kriminalita a její prevence

Abstrakt

Cílem diplomové práce zabývající se mravnostní kriminalitou a její prevencí je podání uceleného přehledu tohoto druhu kriminality. Diplomová práce se zaměřuje zejména na to, jaký mají tyto trestné činy, které tvoří pouhých 2 % celkové registrované kriminality za rok 2023, vliv na osobu oběti, a předkládá otázky, jak co nejlépe oběť následně ochránit, případně spáchání trestného činu zabránit.

Práce zpočátku definuje základní pojmy, které souvisejí s mravnostní kriminalitou. Zabývá se též otázkou, co je to morálka a jaký má vliv na páchaní sexuálně motivované kriminality. Dále se zabývá právní úpravou mravnostní kriminality v rámci českého právního řádu s důrazem na zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V rámci mezinárodní úpravy pokrývá celou řadu mezinárodních institucí, zaměřuje se převážně na dokumenty Organizace spojených národů, Evropské unie a Rady Evropy, které s mravnostní kriminalitou souvisejí. Velká část této kapitoly je věnována problematice ratifikace Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, známé také jako Istanbulská úmluva.

Čtvrtá až šestá kapitola detailněji analyzuje jednotlivé trestné činy spadající pod mravnostní kriminalitu, od trestných činů směřujících proti svobodě rozhodování v pohlavních vztazích se zvláštním důrazem na připravovanou redefinici trestného činu znásilnění, přes trestné činy ohrožující mravní vývoj dítěte až po trestné činy směřující proti zásadám morálky v pohlavních vztazích.

Druhá polovina diplomové práce se věnuje problematice pachatele, rozkrývá typologii pachatelů mravnostní kriminality včetně pachatelů se sexuální deviací. Dále se zaměřuje na problematiku oběti a tzv. zvláště zranitelných obětí. Poslední kapitola je věnována prevenci mravnostní kriminality jako takové z několika různých pohledů a hlouběji analyzuje důvody vysoké latence sexuálně motivovaných trestných činů za pomoci doposud v práci zjištěných poznatků a každoročně zveřejňovaných policejních statistik.

Klíčová slova

morálka, kriminalita, znásilnění, prevence, oběť

Moral criminality and its prevention

Abstract

The aim of the thesis dealing with moral criminality and its prevention is to provide a comprehensive overview of this type of crime. In particular, the thesis focuses on the impact of these crimes, which account for only 2% of the total registered crime in 2023, on the victim and presents questions on how best to protect the victim or prevent the crime from being committed.

The thesis initially defines the basic concepts related to moral criminality. It also addresses the question of what morality is and how it affects the commission of sexually motivated crime. It then examines the legal regulation of moral criminality within the Czech legal system, with an emphasis on Act No. 40/2009 Coll., the Criminal Code. Within the framework of international regulation, it covers a range of international institutions, focusing mainly on documents of the United Nations, the European Union and the Council of Europe related to moral criminality. A large part of this chapter is devoted to the issue of ratification of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence, also known as the Istanbul Convention.

The fourth to sixth chapters analyse in more detail the individual offences falling under the heading of moral offences, ranging from offences against freedom of decision-making in sexual relations, with particular emphasis on the forthcoming redefinition of the offence of rape, through offences threatening the moral development of a child to offences against the principles of morality in sexual relations.

The second half of the thesis is devoted to the issue of the offender, revealing the typology of perpetrators of moral offences, including offenders with sexual deviance. It also focuses on the issue of the victim and so-called particularly vulnerable victims. The last chapter is devoted to the prevention of moral criminality as such from several different perspectives and analyses in depth the reasons for the high latency of sexually motivated crimes using the findings of the thesis so far and the police statistics published annually.

Key words

morality, criminality, rape, prevention, victim